

**Інститут Східної Європи
Кафедра українознавства
Університету «Львівський Ставропігон»
The Eastern-European Institute, Kafedra
Ukrainoznavstva University «L'viv Stavropigion**

Віктор Ідзьо

**Ярослав, князь Галицький:
господар, політик, дипломат,
полководець, державний стратег
(1153 - 1187pp.)**

Івано-Франківськ «СІМІК», 2015

ББК 63, 3

I-52

**Друкється за рішенням Кафедри українознавства
Львівського національного аграрного університету,
протокол № 2 від 7 жовтня 2010 р.**

Монографія директора Інституту Східної Європи, завідувача Кафедрою українознавства Університету «Львівський Ставропігійон» доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя «Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153-1178pp.)» приурочена 55-ти літтю з дня народження (1960-2015pp.), 35-ти літтю науково-педагогічної діяльності.

На аналізі сукупності вітчизняних та іноземних джерел автор з'ясовує проблему розвитку феодальної державності в Галичині в час наймогутнішого правителя, князя Ярослава Володимировича Галицького «Осомисла» (1153-1187pp).

Проаналізовані джерела, зокрема з Російської державної бібліотеки міста Москви, дали можливість з'ясувати процеси розвитку Галицького князівства, його господарські, політичні, торгово-економічні взаємини з Київським, Волинським, Чернігівським, Ростово-Суздальським князівствами, Угорським та Польським королівствами, Візантійською імперією.

Рецензенти:

В.Грабовецький-доктор історичних наук, професор, академік АНВШ України.

В.Кабузан-доктор історичних наук, професор, завідувач історичного відділу Українського державного університету міста Москви, провідний науковий співробітник Інституту Російської Історії РАН.

Я.Калакура-доктор історичних наук, професор Київського національного університету, академік Академії Наук Вищої Школи України.

П.Кононенко-доктор філологічних наук, професор УУМ, голова вченої ради Українського державного університету міста Москви, віце-президент академії Академії Наук Вищої Школи України, академік УАПН, академік МСАН.

Пасічник В.-доктор історичних наук, професор кафедри українознавства Львівського національного аграрного університету.

Плисюк В.-доктор історичних наук, професор кафедри українознавства Львівського національного аграрного університету.

ISBN978-966-665-570-2

©Ідзьо В.С., 2015р.

Зміст

Вступ.....4

**Ярослав, князь Галицький:
господар, політик, дипломат,
полководець, державний стратег
(1153-1187рр.).....5**

**Список використаних джерел та
літератури.....63**

Висновок.....65

Вступ

Наукова праця «Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег(1153-1178рр.)» вивчає розвиток господарства, політичних інститутів, державного ладу Галицького князівства у час одного з наймогутніших володарів Галичини, князя Ярослава Володимировича Галицького відомого за свідченнями літописів, як «Осмомисл».

На аналізі сукупності вітчизняних та іноземних джерел з'ясовується проблема розвитку феодальної державності в Галичині в епозу оспіваного «Словом о полку Ігоревім», князя Ярослава Володимировича Галицького «Осмомисла» (1153-1187рр).

Проаналізовані джерела, зокрема з Російської державної бібліотеки міста Москви, дадуть додаткову можливість з'ясувати процеси розвитку Галицького князівства, його господарські, політичні, торгово-економічні взаємини з Київським, Волинським, Чернігівським, Ростово-Суздальським князівствами, Угорським та Польським королівствами, Візантійською імперією.

Основний акцент концентрується на аналізі свідчень Руського літопису, свідчень Татішевського літопису, «Слова о полку Ігоревім» та інших кращих зразках галицького середньовічного письменства, які виникли в час найосвідченішого володаря Галицького князівства Ярослава Володимировича Галицького, який підніс його господарську, політичну, торгово-економічну та культурно-релігійну могутність до зразку квітучої державності у Центрально-Східній Європі.

На великому фактологічному та джерельному матеріалі, сукупності проаналізованих письмових джерел та висновках вчених, в праці «Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153-1178рр.)» буде відтворено господарське, політичне, адміністративне та культурно-релігійне улаштування Галицького князівства в час правління князя Ярослава Володимировича Галицького.

Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153-1187рр.)

Зовнішньополітичне становище Галичини у час початку правління князя Ярослава Володимировича було не стабільне. Галичина була стиснута з усіх сторін Угорщиною, Польщею, Волинським та Київським князівствами. Перебуваючи в такому становищі молодий галицький князь Ярослав Володимирович почав проводити обережну і цілеспрямовану політику, укладаючи потрібні і корисні військово-політичні союзи. Слід наголосити, що активна діяльність князя Ярослава Володимировича проглядається за сукупністю проаналізованих свідчень джерел, які доповнюються свідченнями археологічної науки зразу ж після смерті батька князя Володимира Галицького. Слід наголосити, що цьому передувала велика епоха і досить цікавого особистого становлення князя Ярослава, як господаря, політика, дипломата, полководця, державного стратега розвитку Галицької держави [14, с.31-62].

За таких обставин дослідимо історію політичного сходження князя Ярослава Володимировича Галицького [1, с.2-10].

Ярослав Володимирович Галицький був законним сином засновника Галицької держави, князя Володимира Володаровича та дочки угорського короля Коломана I, принцеси Софії. Історики вважають, що мама князя Ярослава Володимировича, угорська принцеса Софія була дуже освіченою, знала багато мов, оскільки була дочкою найосвіченішого угорського короля, відомого в Європі на прізвище «Кальман-книжник». Власне принцеса Софія, як посаг привезла з собою в Перемишль, стару столицю Галичини, знамените Галицьке євангеліє, з бібліотеки велико-моравських князів, яку захопили прийшли угри і яке разом з іншими цінними книгами було в бібліотеці її батька, угорського короля Коломана. В історичній науці, це євангеліє відоме, як Галицьке, оскільки воно датується вченими по першому записі у ньому, 1144 роком [6, с.71- 87; 22, с.172].

Точної дати народження Ярослава Володимировича, Галицького джерела нам не подають. Відома тільки точна дата смерті - 1 жовтня 1187 року [6, с.219].

Однак, джерела фіксують точну дату одруження його батька Володимира Володаровича з угорською принцесою Софією

у 1132 році. За таких обставин можемо припустити, що княжич Ярослав народився у 1132-1133 роках. Таке припущення нам дає право наголошувати точна дата одруження князя Ярослава з дочкою у той час великого київського князя Юрія Володимировича «Довгорукого», княжною Ольгою - 1150 рік.

Як наголошує Руський літопис, князь Володимир Галицький бачучи могутність князя Юрія Суздальського у 1149-1150 роках укладає з ним військово-політичний союз, внаслідок якого, фактично в 1150 році посаджує Юрія Суздальського на великокнязівський київський престол. Тільки після того, як князь Юрій став великим київським князем у 1150 році цей союз був скріплений династичним шлюбом, одруженням сина Ярослава на дочці Юрія, Ользі. Руський літопис наголошує, що одруження Ярослава та Ольги відбулося в 1150 році: «оддав Юрій дочку свою за Святославовича за Олега, а другу Ольгу за Володимировича за Ярослава в Галич» [22, с.229].

Таким чином між шлюбом князя Володимира Галицького з угорською принцесою Софією (1132р.) та народженням Ярослава Володимировича в кінці 1132 чи на початку 1133 року і одруженням з київською княжною, дочкою великого київського князя Юрія Довгорукого з Ольгою Юрьівною, яке відбулося у 1150 році, відбулось тоді, коли Ярославу Володимировичу виповнилося 18 років.

Отже князь Ярослав Володимирович одружився зразу ж як тільки став повнолітнім князем. Таким чином в час раптової смерті його батька, могутнього галицького князя Володимира Володаровича у 1153 році, князю Ярославу Володимировичу було біля 23 років він був одружений, законним шлюбом, що робило його повноправним спадковим володарем Галицької держави з точки зору феодального права, традиції та християнського релігійного віровчення.

Таким чином, довготривалий союз з великим київським князем Юрієм і водночас суздальським князем був скріплений шлюбом з його дочкою Ольгою, що надало його батьку і в подальшому і сину, новому князю Ярославу Галицькому територіаліні надбання: Погоринські міста і Бужську землю, які можливо вони отримали, як приданне «віно» за князівною Ольгою Юрьівною, що було в традиції великих київських князів. Ці землі, які князь Ярослав Володимирович утримував після смерті свого

батька князя Володимира він зберіг в територіальній цілісності Галицької держави до кінця свого життя.

Таким чином із перших літописних свідчень ми бачимо, що князь Ярослав Володимирович Галицький був справжнім продовжувачем розбудови Галицької держави, він своєю розумною політикою, яка складається з подвигів усього його життя, зумів остаточно утвердитись в Подунав'ї і на Волині, розвинути з різних племінних об'єднань, одну Галицьку народність, яка і сьогодні в рамках незалежної Української держави відома в усій Європі під назвою - Галичина [10, с.72-76; 11, с.52-55].

Князю Ярославу Володимировичу, вдалося перебороти не тільки князів, але й місцевих галицьких бояр та торгово-ремісничу знать Галича, щоб утвердитися у ньому. Тому політика його як внутрішня так і зовнішня була виважена, однак підчинена одній меті, розбудови міцності Галичини, як незалежної європейської держави, яка б перебувала під час його правління у розквіті й могутності [7, с.407-408].

В лютому 1153 року, князь Ярослав Галицький з рук раптово померлого батька, князя Володимира Володаровича, отримав велику та могутню Галицьку державу, що простягалася від верхів'я Сана і Горині до Пониззя Дністра та Дунаю, де на сході Галицька держава обіймала в себе також такі стратегічні торгово-ремісничі центри як Бужськ, Шумськ, Тихомль, Вигошів, Гнойницю та інші, які в тяжкій боротьбі, його батько князь Володимир Галицький, зберіг за Галичиною [19, с.73].

Смерть князя Володимира Галицького кардинально не змінювала політичне її становище, молодий князь Ярослав знав як йому бути у скрутній ситуації, що засвідчено його словами по померлому батьку. Він бачив, як його батько зухвало поведився з послом і поспішив дипломатично загладити враження залишене батьком. Однак із свідчень Руського літопису в якому князь Ярослав Галицький признає васалітет щодо князя Із'яслава Київського ми не знаходимо свідчень, що князь Ярослав Галицький згоджувався негайно віддати Бужську землю і Погоринські міста. В цьому ми бачимо розумну дипломатію молодого князя Ярослава. За таких обставин, можна наголосити, що посол, який приїхав від київського князя, боярин Петро Бориславович поїхав до Києва з рішенням князя Ярослава досить компромісним: з васалітетом, але без Бужська і Погоринських

міст, що фактично зводило до нуля сам васалітет, а отже про віддання київському князю Із'яславу Бузької землі й Погоринських міст не могло бути і мови [23, с.470].

Характерно, що про цей перший політичний крок юного князя Ярослава Володимировича, Руський літопис яскраво розповідає в присутності всього оточення князя Ярослава під час траурних днів, коли галичани прощалися з князем Володимиром Галицьким. В основному, в цей час, молодого князя Ярослава оточували досвідчені в політичній діяльності, галицькі бояри, полководці, володарі великих міст, та кращі люди міста Галича, які в час смерті князя Володимира Володаровича і були основними дорадниками юного князя Ярослава. Можна наголосити, що князь Ярослав в цей скрутний час був повністю у волі могутніх галицьких бояр. Положення галицького боярства у XII столітті, як правлячої еліти Галичини було значне, вони складали основну велику раду (Senat) при галицькому князю [5, с.46-54; 24, с.25-25].

1.Князь Ярослав Галицький сидючи на пристолі
радиться з галицькими боярами.
Мініатюра з Радзивилівського літопису XV століття.

В цей час галицькі бояри (принци, барони) були значними полководцями та керівниками великих військових підрозділів галицького війська, значними дружинниками князя, яким князь Володимир за відданість та військову службу віддав значні області Галицького князівства, цілком очевидно, що Бужська земля і Погоринські міста теж були віддані князем Володимиром в управління галицьким боярам [6, с.71-87].

Російський дослідник XIX століття М. Карамзін наголошував, що після першого посольства після смерті галицького князя Володимира, великий київський князь Із'яслав послав друге посольство в Галич. Князь Із'яслав наголошував, щоб князь Ярослав доказав істинність дружби і повернув міста в Київській землі. Та галицькі вельможі (бояри) так дорадили князя Ярослава, щоб він відмовив князю Із'яславу Київському і наголосив, що: « всю Галицьку землю батько передав мені і вона поділу чи віддачі не підлягає» [8, с.310; 18, с.6].

Галицький дослідник XIX століття Д. Зубрицький вважав, що молодий володар не знав як йому поступити, тільки щоб зберегти мир і єдність своєї Галицької держави. В один момент він був уже готовий відати міста, та галицькі бояри сказали своєму володарю: « що будуть усі його честь захищати і міст не дадуть». Руський літопис так зображує відповідь князя Ярослава і бояр київському послу: « Ми не хочимо тим князю своєму урона нанести, та положившись на Бога, будемо його з усіма нашими силами і можливостями захищати допоки Бог ізволить» [22, с.257-258].

З однієї сторони благородне бажання боярства захищати свого князя яскраво підкреслювало, що власне вони, галицькі бояри склали основний панівний клас в Галичині, а з другої, був кинутий зухвалий виклик великому київському князю Із'яславу і йому нічого не залишалося як внаслідок переможної війни схилити князя Ярослава Галицького до передання князю Із'яславу Київському Бужської землі та Погоринських міст.

Київський князь Із'яслав зрозумів, що васалітет князя Ярослава Галицького, це той самий васалітет, який сповідував його батько князь Володимир Галицький, а отже князь Ярослав Галицький фактично продовжував політику свого батька князя Володимира Галицького. За таких обставин великий київський

князь Із'яслав вибрався військовим походом у Галичину [4, с.178-197].

Руський літопис так розповідає про ці події: « У цім же році (1153р.) Із'яслав Мстиславович почав готуватися на Ярослава Володимировича до Галича. І коли було три неділі до м'ясиць то рушив Із'яслав на Галич. На другий день Феодорової неділі у вівторок перейшов він ріку Серет, а сам пішов до города Теробовля. А ввечері була вість Ярославу Галицькому, що Із'яслав іде до Теробовля. І це почувши Ярослав пішовши через ріку Слов до Теробовля, та не встиг до бродів. Із'яслав перейшов був до них галичан ріку Серет, а сторожі ж Із'яславові побачивши полки галицькі і примчали і розповіли про них Із'яславу. Із'яслав же тоді приготував полки свої рушив на супроти. І коли були вони ото один поблизу одного, то Бог розігнав млу і прояснив. І таким чином стали війська супроти дивлячись одні на одних. Галицькі мужі ж почали мовити князю своєму Ярославу: « Ти молодий еси, поїдь но звідси і на нас дивись, оскільки нас отець твій кормив і любив, то волимо ми за отця твогого честь і за твою голови свої зложити. І ще додали вони, кажучи князю своєму. Ти нас в нас князь один еси, якщо тобі що станеться, то що нам діяти? А хто з нас буде жив, то прибіжить до тебе і тоді ми запремося в городі з тобою. І так одіслали вони князя свого, а самі поїхали битися. І зступилися полки і була січа люта і билися вони од полудня до вечора і настало серед них замішання і не знали вони котрі побідили. Із'яслав гонив галичан, а брати його повтікали. Бо тоді побіг Святополк Мстиславович, володимирський князь, а у слід за ним Володимир Мстиславович і Мстислав Із'яславович. Із'яслав тут же і став на бойовищі на ніч, а галичани відійшли тоді в свій город Теробовль. Із'яслав бо захопив був галицьких мужів, а галичани захопили Із'яславових в розвідці. І зостався Із'яслав з невеликою дружиною на бойовищі і поставив він стяги галицькі і пішли галичани під свої стяги і захопили вої Із'яслава безліч колодників. На ту же ніч убоявшись, що він зовсім був з малою дружиною на бойовищі Із'яслав сказав: Аби не зібралися вони на нас із города, бо колодників було більше ніж його дружинників. І побачив він множество колодників галичан і тоді повелів, рубати їх, а ліпших мужів з собою забрав. А на другий день Із'яслав Мстиславович пішов в Київ. Був же плач великий по усій Галицькій землі» [22, с.260].

Російський дослідник XVIII століття В. Татіщев, опираючись на недійшовші джерела, зокрема на «Літопис князя Ярослава Галицького», так подає картину вищеописаних подій: «На друге посольство Із'яслава бояри галицькі відповіли, щоб нині Із'яслав, Ярослава, як людину у війнах недосвічену залишив у спокою, краще було б щоби Із'яслав з'їхався з Ярославом і вчинив з ним новий договір. Із'яслав же чуючи цю незрозумілу відповідь, і розуміючи, що вони хочуть виграти час і більше війська зібрати і Угорщину від союзу з ним відірвати швидко зібравши війська виступив в похід і маршем підійшов до Теробовля.

Дальше дослідник В. Татіщев використав, якісь невідомі Із'яслові джерела і розповідає про вилаштування військ перед боєм: «Він велів полкам озброїтися і розставив їх так. Сам із киянами і чорними клубуками став в середині проти галичан, на правому фланзі поставив братів Святополка, Володимира, проти болгар на лівому фланзі сина Мстислава з переяславцями і Вячеславовим полком. І так полки стояли одні проти одних і ніхто битви не починав. Галицькі вельможі (воєводи) стали казати своєму князю Ярославу. Ти княже молодий, виїдь з полків і стань на зручне місце і дивись, як ми будемо керувати і битися, ти будеш нам як отець. Отець бо твій нас любив і обдаровував, оце ми хочемо за твою честь і користь захищати не жаліючи животів наших. Ти у нас один і якщо тобі що небудь станеться, то ми усі будем, як вівці без пастиря, нас же хоча тисячу поб'ють військо тим не убавиться і ти з часом нове зібрати зможеш. Того раді іди стань біля граду взявши своїх дворових, а ми будемо з Із'славом битися і хто з нас живий буде то дальше тобі служити буде. Так Ярослав їх послухав і став позаду на три перестріли на високому місці. Тоді почалася битва жорстока, ні одні ні другі один одному не уступали аж до самого вечора і була велика сум'яття. Галичани спочатку розбили праве Із'ясловове крило, а потім і ліве, Із'яслав в середині багато галицької піхоти порубав, і болгар впало, а галичани також гонячись за Із'славом багато його людей полонили і привели в Теробовль. При всьому тяжкому становищі, що сталося після битви, втеча Із'яслава з поля бою, наголошував В. Татіщев, яскраво говорить, що битву під Теробовлем виграли галичани, які заставили київського князя з соромом втікати в Київ, так і не отримавши Погоринських міст [25, с.46 - 47].

Дещо інакше доповнює картину і значення бою під Теробовлем Ніконовський літопис. Як наголошує Ніконовський літопис, щоб сховати сором поразки князь Із'яслав Київський і кияни, яких залишилося дуже мало після битви, поспіхом побігли до Києва, оскільки битва була для них нещаслива. Ніконовський літопис прямо говорить: « Битва була для Із'яслава нещаслива і галичани піймавши київських мужів Із'яславих, бояр і воєвод і нарочитих людей і відвезли їх в Галич» [14, с.97; с.222].

Таким чином в січні 1154 року київський князь Із'яслав, вирішивши силою зброї приборкати Галичину й молодого князя Ярослава Галицького. Князь Із'яслав Київський довго готувався до цього моменту і накінець 16 лютого київське військо зійшлося під Теробовлем з галицьким і в кровопролитній битві, яка проходила до самого вечора і отримав жорстоку поразку. Не допоміг навіть обман. Побачивши, що усі князі, які були з ним в поході розгромлені і повтікали з поля бою він, розуміючи, що на наступний день буде остаточно розгромлений вночі втік з поля бою в Київ, що засвідчує і Київський літопис. Сучасний український історик П. Голочко, який вважає, що київському князю Із'яславу, який залишився на полі бою з молою дружиною нічого не залишалось, як вночі покинути Галичину, оскільки він розумів, що велике військо галичан на ранок знову вийде битися і побачить, що війська у великого київського князя Із'яслава вже немає [26, с. 151].

Галицький дослідник XIX століття І. Шараневич наголошував, що зібравшіся в Теробовлі галичани збиралися на ранок на битву, щоб відбити полонених. Взнавши це київський князь Із'яслав вирішив нелюдським методом умертвити полонених, а сам втік у Київ [28, с.45-46].

Характерно, що вчений В. Татіщев подає нам розміщення військ з обох сторін. На правому крилі стояли болгари проти волинян, в центрі галичани проти киян, на лівому фланзі галицьких військ стояли берладські полки проти чернігівців [25, с. 46], а це значить що Дунайські міста і болгари, як васали галицького князя Ярослава, теж ось уже у друге після Перемишльської битви, складала частину великого галицького війська. Таким чином, як бачимо із проаналізованих свідчень, київський князь Із'яслав втечею спасся із програної ним битви під Теробовлем, ганебно і підступно спочатку захопивши, а потім

умертвивши галицьких воїнів. Із свідчень літописів бачимо, що князь Із'яслав не досяг своєї мети в Галичині, а галицький князь Ярослав не віддав Бузької землі та Погоринських міст. Дослідник ХХ століття О. Рапов з цього приводу наголошував: «князь Із'яслав Мстиславович Київський вимагав від галицького князя Ярослава Володимировича міста: Бужськ, Шумськ, Тихомль, Вигошів, Гнойницю, якими володів ще його батько князь Володимир Галицький. Та князь Ярослав, за дорадою галицьких бояр вирішив міст не віддавати і дати військовий відпір великому київському князю Із'яславу за допомогою галицької військової сили, як висловились бояри мусимо: «відстояти честь свого князя, бо батько його, нас бояр, любив і обдаровував і вони готові за його честь, і за честь князя Ярослава голови свої зложити...» [19, с.75].

Свою перемогу над князем Із'яславом Київським, галичани зуміли примирити з собою угорського короля, подружити його з молодим галицьким володарем Ярославом, немало роль у цьому відіграла «княгиня Володимирова Софія», рідна сестра угорського короля Гейзи II і мати князя Ярослава Володимировича Галицького, так що в Теребовлянській битві військ Угорського королівства, як союзника Києва, уже не було. У подальшому протистоння між князем Ярославом Галицьким та князем Із'яславом Київським із-за Погоринських міст, закінчилося повною катастрофою для київського князя Із'яслава. Руський літопис наголошував: «Коли Із'яслав знову прийшов до Погорині, то Ярослав теж прийшов з своїм військом, що змусило князя Із'яслава Київського відійти на Серет до Теребовлі» [22, с.259].

Таким чином, як наголошує Ніконовський літопис, протистояння князів Із'яслава і Ярослава закінчилося тим: «що галичани піймали київських мужів Із'яславових, бояр і воевод і нарочитих людей і відвели їх у Галич» [14, с.117; с.222].

Так безславно закінчилися походи князя Із'яслава Київського у західному напрямку з метою пікорити Галицьку державу, хоча руський літописець всіляко намагається виправдати всі негативні наслідки як внутрішньої так і зовнішньої політики великого київського князя Із'яслава.

З цього приводу дослідник Д. Зубрицький зауважував: «Незрозуміло чому руський літописець ставить Із'яслава Мстиславовича в один ряд з найвидатнішими діячами Русі-України і приписує йому доблесті, які ми зовсім не бачимо. На нашу думку

був він властолюбивий, користолюбивий, свавільний не шляхетний, про що може говорити, що він заволодів великокнязівським тронем своїх стріїв незаконно, принизивши гідність останніх. Він один із перших розпочав традицію наведення угрів, ляхів та половців на Русь і втручання останніх у її внутрішні справи. Князь Із'яслав Київський, інтриган, який розірвав традиційні відносини на Русі і фактично утворив із неї окремі держави в тому числі: Суздальську і Галицьку» [18,с.92-93].

Таким чином після теребовлянської битви Галицька держава фактично залишилася поза сферою впливу Києва. Сучасні санкт-петербургські вчені І. Фроянов та А. Дворніченко вважають, що після Теребовлянської битви молодий галицький князь Ярослав зайняв могутні позиції в Центрально-Східній Європі. У Галичині продовжилось торгово-економічне та політичне зростання яке концентрувалося владою князя Ярослава та боярського управління. Після теребовлянської битви, наголошують дослідники, Київ був уже не той що раніше, сили його внаслідок затяжних феодальних воєн сильно ослабли.

Друга справа, Галич, який у своїй внутрішньополітичній і зовнішньополітичній діяльності притримувався нейтралітету, князі якого зміцнювали, одночасно, як економічну так і політичну могутність. Все це облегувалося тим, що Галичина перейшла на центрально-європейську систему престолонаслідування, у якій влада спадково передавалася від батька до сина, тобто Галичина прийняла угорську модель державного управління [27, с.173-183].

Щоб утриматись на галицькому престолі князю Ярославу Галицькому потрібно було концентрувати всю владу в одних руках на усій великій території. Для управління йому, відповідно було потрібно, велику кількість урядників, які б могли могутньо представляти на місцях могутню владу галицького князя. Такі виконавці і водночасно володарі великих областей та воєнноначальники у нього були, це галицькі бояри, які суміщали водночас владу адміністративних намісників і були воєводами великих військових підрозділів, які усвідомлювали, що їх влада без влади князя Ярослава, як законного і спадкового, визнаного в усій Європі та Русі, володаря усїєї Галичини, неможлива, ось на думку дослідника О. Рапова, основні причини, що привели до повного відокремлення Галицького князівства від Київської Русі і

перетворення його в самостійну Галицьку державу в епоху князя Ярослава Галицького [19, с.73-74].

Отже могутню Галицьку державу, з міцним військово-політичним апаратом, який витримала напад Києва, відстоявши свою незалежність в теребовлянській битві, отримав у спадщину молодий князь Ярослав Володимирович Галицький. Таким чином, після смерті князя Володимира Володаровича Галицького у 1153 році, ми бачимо Галицьку державу цілу і добре облаштовану за центрально-європейським зразком. В цей час Галичина складає цілісну політичну, економічну та культурно-релігійну систему, тому не дивно, що Радзівіловський літопис, якого коментує історик Б. Рибаків, присвячує князю Ярославу Галицькому цілу мініатюру, на якій галицький Ярослав зображений на престолі у золотій короні.

2. Молодий князь Ярослав Галицький на троні. Мініатюра з Радзівилівського літопису XV століття.

Давньогалицьке джерело «Слово о полку Ігоревім» теж наголошує, що князь Ярослав сидить на золотокованому престолі. На мініатюрі Радзівилівського літопису герольд-мечник стоїть тримаючи заголеного меча, така традиція була в Угорщині. Біля нього, як наголошують угорські джерела, «його руські принци,

барони, рицарі закуті в лати-броні та угорські шоломи». Таким побачив київський посол оточення князя Ярослава Галицького в час смерті його батька князя Володимира Володаровича Галицького.

Польські джерела наголошують, що в час правління князя Ярослава, Галицька держава набрала європейські риси, родовита руська шляхта, яка володіла містами і селами складала Сенат князя Ярослава Галицького. Дослідник XIX століття М. Дашкевич наголошував, що галицьке вище суспільство складалося з таких станів: «князь, дружина купці». Бояри, безсумніву складали найвищу ланку галицького суспільства, так званих «принців галицьких», «баронів галицьких», «галицьких магнатів», які складали при князю Ярославу Галицькому «Сенат сеньйорів», за свідченнями угорських джерел, за свідченнями польських джерел: «магнатів руських», «руську шляхту». Син князя Володимира Галицького, Ярослав опирався на цю військо-політичну систему, яка, як виразились самі бояри формувалися на відданості своєму князю. Галицькі бояри: «готові були захищати честь свого князя усіми наявними засобами», оскільки батько молодого володаря «любив їх і кормив і обдаровував і вони готові за честь його батька і за честь молодого володаря Ярослава, голови свої зложити» [20, с.510-512; 6, с.71-87; 2, с.19-21].

Ця боярська, доре організована політично і економічно, військова сила допомогла утвердитися князю Ярославу Володимировичу Галицькому у перші тривожні роки його правління. Щоправда, слід відзначити, що доля була милостливою до князя Ярослава Галицького. Вона піднесла йому зразу все, що деякі із могутніх князів добивалися у продовж всього життя. Для досягнення мети йому не прийшлося запобігати перед сильними світу цього. Про все подбав для нього батько князь Володимир Галицький [5, с.46-54; 6, с.71-87].

Політична біографія Ярослава Галицького починається після того, як у 1150 році князь Володимир Володарович Галицький одружив свого сина Ярослава з дочкою князя Юрія Володимировича Суздальського, Ольгою. Шлюб цей був не міцний, однак на початку князівської кар'єри коли були живі князь Володимир Галицький і Юрій Києво-Суздальський, він відіграв свою позитивну роль. Цей шлюб втягнув князя Володимира Галицького в коаліцію з Юрієм Суздальським від якого молода

Галицька держава зазнала більших прикростей ніж позитивних користей [26, с.243-244].

Смерть князя Володимира Галицького та інтронізація князя Ярослава Галицького, оригінально описана київськими літописцем, цілком відповідає ходу історичних та політичних подій в Галичині у середині XII століття [3, с.92-93].

Цілком очевидно, наголошують Санкт-Петербурзькі вчені І. Фроянов і А. Дворніченко, що смерть галицького князя Володимира не змогла зупинити боротьби галичан за незалежність. Утвердження на галицькому престолі молодого володаря, князя Ярослава, при сильній військово-політичній системі, не змінила намірів галичан і привела, як вважають дослідники, галицьку і київську громади до нової війни, яка закінчилася під Теревовлем повною поразкою київської громади. Як бачимо перемога під Перемишлем, де домінуючу роль відігравали угорці і це наголошує літописець, при відсутності останніх під Теревовлем не повторилась. Битва під Теревовлем показала, що сили галицької громади стали більшими і що власне вона тепер претендує на лідерство в Русі-Україні. Перемога галичан під Теревовлею, наголошують дослідники, показала, що торгово-економічні та політичні процеси в Галицькій державі проходять швидшими темпами в ритмі Центральної, Західної та Південної Європи і випереджають розвиток київської громади, яка в XII столітті розвивалася повільніше, оскільки була віддалена від загально-економічного, політичного і культурного процесу, що проходив в Європі, ніж з'єднана є Європою політично і економічно, Галичина [27, с.138].

Як засвідчують джерела, князь Ярослав Володимирович Галицький повністю продовжує політичну лінію свого батька князя Володимира опираючись на велике галицьке боярство. І бояри, воходячи із державних інтересів Галичини, повністю підтримують державну лінію свого князя Ярослава у питанні цілісності Галицької держави. За обставин наявності у бояр великої військово-професійної виправки, як наголошує Ніконовський літопис: «Битва для Із'яслава під Теревовлем була нещаслива. Галичани піймавши київських мужів, всіх Із'яславових бояр, воєвод і нарочитих людей відвели їх в Галич. Сам князь Із'яслав спасся втечею з поля битви, зробивши ганебний вчинок, вбивши полонених русичів-християн» [14, с.117-118; с.222-223].

З'ясуємо роль самого князя Ярослава Володимировича у вирої подій, які відбулися зразу ж після смерті його батька. Як наголошують дослідники, у час битви під Теробовлем князю Ярославу Володимировичу Галицькому було 23 роки і по середньовічних мірках життя володарів він годився в сини, а той в онуки великому князю Із'яславу Мстиславовичу. До початку кампанії він уже рік чи, як вважають дослідники два роки, був одружений на княжні Ользі Юр'івні Суздальській і доводився зятем претенденту на київський великокнязівський трон князю Юрію Суздальському. Без сумніву, як вірно наголошують джерела, князь Ярослав Володимирович не мав великого досвіду у війнах. Джерела нічого нам не горять про його участь у ключових битвах, які проводив його батько, князь Володимир Галицький. Зрозумілі його сльози на очах, як наголошує літописець, після раптової смерті князя Володимира Володаровича. Очевидно князь Ярослав ще не був готовий до самостійного правління Галичиною. Але, як наголошує сам князь Ярослав, у нього була вся батькова дружина і всі галицькі бояри, які зразу ж коли він сів на трон, запрягнулися в вірності молодому галицькому володарю, оскільки, його батько був для всіх, галицьких бояр, беззаперечний авторитет він їх як наголошував літописець: «кормив, любив і обдаровував» і звичайно, що діти погиблих бояр за честь молодого князя автоматично займали місце своїх батьків при князю, як і сам князь Ярослав місце галицького володаря після свого померлого батька Володимира. Все це нам логічно подає Руський літопис із діалогу самого Ярослава Галицького з київським послом Петром Бориславичем [26, с.243].

Одже як бачимо із джерел, хоча князь Ярослав Володимирович молодим і недосвідченим вступив на престол, у важкий для його Галицької держави час, у своїх зовнішньополітичних планах він був підтриманий всім галицьким суспільством. Ситуація була важка, його батько князь Володимир Галицький, який ще недавно зухвало насміхаючись на великим київським князем Із'яславом провів переговори, весь хід яких, новим галицьким князем Ярославом, виправити вже було неможливо. Війна могутнім Галичем столичному Києву була вже виголошена, молодий галицький володар Ярослав, не знав як йому визначитися по відношенню до Києва, однак досвідчені у внутрішній та зовнішній політиці найкращі соратники його батька, найзнатніші боярські

роди, взяли долю всієї Галицької держави, в свої руки, як заявили бояри київському послу: «що міст не віддадуть, що Із'яславу треба почекаати з війною допоки Ярослав возмужає, однак, якщо буде війна, то вони, бояри, будуть захищати честь свого князя усіма наявними у них засобами...». Зухвалість галицьких бояр по відношенню до київського посла, та великого київського князя, очевидна, вона нічим не відрізняється від зухвалості щойно померлого їхнього володаря, князя Володимира Галицького, що може означати, що всі галицькі бояри, найблищі соратники князя Володимира Галицького, підтримували всі зовнішньополітичні плани і були однодумцями свого щойно померлого володаря. Молодому князю Ярославу нічого не залишалося, як виконувати волю свого померлого батька Володимира та волю великих галицьких бояр, як виразників політичних стремлінь галицької політичної еліти [10, с.76-77].

Як бачимо політика великих галицьких бояр була далекоглядною. У 1154 році помирає великий київський князь Із'яслав Мстиславович і починається кровопролитна війна між руськими князями за Київ і Галичина звільнилася від кровопролитних війн зі сторони Києва. Теробовлянською битвою, закінчується, як наголошував російський історик XIX століття С. Соловйов, політична діяльність великого київського князя Із'яслава Мстиславовича в Галичині, яка закінчилась для нього повним фіаско. Смерть великого київського князя Із'яслава Мстиславовича в листопаді 1154 року привела на київський трон князя Юрія Володимировича Суздальського, що дало можливість князю Ярославу Володимировичу Галицькому активно зайнятися внутрішніми справами в Галичині без огляду на київські зовнішньополітичні устремління [23, с.471-472].

З цього приводу сучасний український дослідник М. Котляр вірно наголошує, що після смерті князя Із'яслава Мстиславовича його наступники не змогли єдиновладно правити на Волині, яка розділяється на два князівства Володимирське і Луцьке. При такій ситуації, Галицьке князівство, яке протистояло одночасно Київському та Волинському, не бачило противників своїй незалежності на сході. Ні київські ні волинські князі не могли завадити утворенню і зміцненню окремого Галицького князівства [9, с. 84-85].

Таким чином у 1155 році сів по праву старшинства на київському великокнязівському престолі князь Юрій Володимирович Суздальський. Руський літопис так описує цю подію: «І так Юрій дякуючи Богові увійшов у Київ. І вийшло назустріч йому множество народу і сів він на столі отців своїх і дідів своїх і прийняла його з радістю уся Руська земля» [22, с.265].

Ставши великим київським князем Юрій вигнав з Волині сина Із'яслава, Мстислава, який в свій час настоював, щоби вигнати князя Володимира Галицького з Галичини. В цей же час, великий київський князь Юрій Володимирович побажав відібрати у князя Із'яславовичів і Луцьк і запросив до віськового походу свого зятя, князя Ярослава Галицького. Князь Ярослав Галицький з Володимиром Мстиславовичем постоявши біля Луцька і не добившись нічого вернулись назад [22, с.267].

Однак, наголошував дослідник І. Шараневич, хоча Луцька Ярослав Галицький не взяв, однак розорив всю Луцьку землю чинячи помсту князю Володимиру Мстиславовичу, за те, що той під час перемишльської кампанії у князя Із'яслава вимагав, щоби вбити його батька, галицького князя Володимира, а Галичину віддати Із'яславу [28, с.46].

Цього ж року князь Ярослав Володимирович надає допомогу своєму тестеві великому київському князю Юрію Володимировичу у його боротьбі з чернігівським князем Із'яславом Давидовичем, який як наголошував літописець, почав замишляти війну проти великого князя Юрія. Зразу ж по чернігівській кампанії князь Ярослав Галицький надає допомогу князю Юрію Київському проти половців. Руський літопис так відтворює ці події: «У цім же році прийшли знову половці по викуп за мир... Юрій же тим часом зібрався з синівцями своїми із Ростиславом і галицьку поміч узявши пішов на збір до Канева. Половці побачивши їх і на ту ніч всі вони втекли» [22, с.266].

Російський історик С. Соловйов наголошував: «що коли половці прийшли з військом говорити про мир то великий київський князь Юрій Володимирович тим часом теж зібравши всі руські сили, всіх князів Русі, і всі полки зятя свого Ярослава Галицького, теж прийшов розмовляти про мир. Великий київський князь Юрій Мономахович прийшов розмовляти про мир з таким могутнім військом, що немов би вибрався на війну. Половці ж побачили силу руську, так перелякалися, що ні подарунків не

захотіли ні віддати полонених, вночі всі повтікали. Такою великою кількістю військ князь Юрій Київський показав половцям силу Русі. Сам же князь Ярослав Галицький не йшов в похід, він показував, що є щодо тестя, Юрія Київського, як був і його батько князь Володимир, незалежним володарем, а велика військова допомога, тестю заради демонстрації могутності Русі проти зовнішнього половецького ворога, це зовсім інший аспект політичних взаємовідносин» [23, с.472].

Як бачимо із джерел між князем Юрієм Київським і князем Ярославом Галицьким продовжував діяти союз підписаний ще його батьком князем Володимиром Галицьким. Як бачимо союз між Юрієм та Ярославом був міцний. В усіх справах великий київський князь Юрій радиться тільки з зятем Ярославом Галицьким, як наголошував Руський літопис:« Послухав Юрій зятя свого Ярослава Галицького, бо вірив йому».

Руський літопис в 1157 році наголошував:« рушив Юрій із зятем своїм Ярославом Володимировичем Галицьким із синами своїми із Володимиром Андрійовичем і берендичами до города Володимира на Мстислава на Из'яславовича...І зустрілися Юрій із Ярославом Галицьким в Світухах, звідтіля рушили оба до Володимира і стали у селі Хваличичах. Юрій бачачи, що в цю пору города не взяти і не хочаючи кров проливати. Юрій зжалився і порадився з дітьми своїми і мужами своїми, вернувся в Київ, а зять його Ярослав пішов у Галич, свою волость» [22, с.269].

В цей же час, наголошував Руський літопис:« Привів був Юрій Івана Ростиславовича прозваного Берладником із Суздаля, окованого, маючи намір оддати його Ярославу, зятеві своему. Бо послав був уже по Берладника князя Святополка Юрійовича і воеводу Костянтина Сірославича з великою дружиною. Та почав Юрієві мовити митрополит Костянтин і всі ігумени кажучи:« Гріх тобі є. Цілувавши йому хреста ти держиш його в такій біді і ще хочеш видати його на вбивство. І він послухавши їх відіслав його назад у Суздаль». Після цього в стосунках між Юрієм та Ярославом настали прохолодні відносини, оскільки Юрій в усіх своїх політичних стремліннях опирався на Ярослава Галицького, то не видача Івана Ростиславовича Берладника Ярославу прискорило його падіння в Києві. По дорозі до Суздаля, як зазначають джерела, його відбила дружина князя Из'яслава Давидовича і привезла в Чернігів. В цей же час помирає в Києві

великий київський князь Юрій Довгорукий і київський трон займає чернігівський князь Із'яслав Давидович. Здавалося б Із'яслав Давидович в якого тепер перебував князь Іван Ростиславович повинен був би чинити натиск у зовнішньополітичній діяльності на князя Ярослава Галицького, однак цього не сталося. Новий великий київський князь Із'яслав вступає з князем Ярославом Володимировичем Галицьким в дружні відносини, князі починають приятелювати. Однак скорій дружбі знову постає питання видачі князя Івана Ростиславовича Берладника, князю Ярославу Галицькому. Щоб добитися видачі Івана Берладника Ярослав Галицький надав допомогу Із'яславу Давидовичу в поході на Турів, однак після турівської допомоги, коли видачі князя Івана Берладника не відбулося, князь Ярослав Галицький зайняв ворожу позицію щодо київського князя Із'яслава Давидовича. Київський дослідник П. Толочко, вірно наголошує, що побачивши слабкість князя Із'яслава Давидовича, князь Ярослав Галицький першим вступив з ним в боротьбу заручившись при цьому підтримкою більшості руських та польських князів, угорського короля, які всі разом почали вимагати у великого київського князя Із'яслава Давидовича видачі князя Івана Ростиславовича Берладника [26, с.299].

Руський літопис під 1158 роком так описує ці події: « У тім же році став Ярослав Володимирович Галицький домагатися Івана Ростиславовича, стрийчича свого. Ярослав бо підмовив був князів руських, і короля угорського Гейзу і лядських князів, щоб вони були йому помічниками проти Івана і вони обіцялися йому всі і послали послів у Київ до великого князя Із'яслава Давидовича, князь Ярослав Галицький, Ізбигнева Івачевича, князь Святослав Ольгович - Жирослава Васильовича, князь Ярослав Із'яславович - Онуфрія, князь Володимир Андрійович - Гаврила Васильовича, князь Святослав Всеволодович - княжича, король Гейза - мужа свого, і од ляхів свої мужі. Але князь Із'яслав переспорив усіх їх і відповідь їм давши, одправив їх» [22, с.273].

Російський дослідник С. Соловйов вважав, що така загальна озлобленість на князя Івана Берладника виникла внаслідок того, що князь Іван брав гроші за мниму службу у одного князя і зразу ж переходив до іншого. Таким чином, він обманом набрав багато грошей і не служив ні одному князю. Про те, що князь Іван Ростиславович служив за 12 гривень золота і за 200 гривень срібла

у одного князя, а взявши гроші переходив до другого князя, є свідчення в Руському літописі [23, с.486].

Таким чином, наголошував російський дослідник XIX століття М. Карамзін воєвода-князь Іван Берладник взявши гроші в угорського короля, польських князів, суздальських князів, міст берладської волості Галичини, втік в Київ до великого князя Із'яслава Давидовича. Таким чином Іван Берладник вступив в розпалі феодальної війни в Центрально-Східній Європі ограбувати всіх володарів. Допомігши з своїм загоном князю Із'яславу Давидовичу заволодіти Києвом він заслужив довіру останнього і покровительство [8, с.323].

Про це свідчить і Руський літопис:« Іван же тоді переполошившись поїхав у поле до половців і пішовши з половцями став в городах подунайських і розбив він два кораблі і взяв багато добра в них обох і шкодили вони рибалкам галицьким. Із'яслав Давидович тим часом послав мужів до Івана і привів його до Києва» [22, с.273].

Таким чином князь Іван Ростиславович проявив себе в Галичині, як «розорювач землі». За час свого перебування в Галичині, за допомогою половців, він намагався закріпитися в Дунайських містах. Як старший в роді галицьких князів, Іван Берладник, при сприятливих умовах мав право, якщо не на верховне правління то по крайній мірі на якийсь уділ в Галицькій землі, однак князь Ярослав Галицький за допомогою бояр правив самовластно і ділитися владою з стрийчичем не бажав, тим паче, що влада в Галичині була спадковою і переходила від батька до сина. Тому вчинки князя Івана Ростиславовича були оцінені європейською князівською та королівською думкою, як крамольні. Руський літопис так описує ці події:«...І прибуло до нього половців багато і берладників у нього скупчилось шість тисяч і рушив він до города Кучелмина і раді були там йому. А звідти він до города Ушиці рушив. Та в город увійшла була залога Ярославова і стали міцно битися вої залоги з городських стін, а смерди перескасували через заборала до Івана і перебігло їх 300. І хотіли половці взяти город та Іван не дав узяти їм і розгнівавшись половці поїхали від Івана» [22, с.373].

При усіх наявних ознаках розбою князя Івана в Галичині він отримує притулок в Києві у великого київського князя Із'яслава Давидовича. Український вчений XX століття І. Крип'якевич

вважав, що така активність князя Івана Ростиславовича у Берладському князівстві пов'язана з тим, що раніше вона була його власністю, та внаслідок заколоту ще проти батька Ярослава, Берладське князівство у нього було відібране. Існуюча грамота, яка датується 1134 роком вказує на приналежність цієї території князю Івану Ростиславовичу, від галицького стола. Потерпівши поразку від військ галицького князя Ярослава він змушений був втікати в Київ [10, с.77].

Можна припустити, що князь Іван Ростиславович зробив цей похід по намові київського князя Із'яслава Давидовича, який хотів уступчивості князя Ярослава у державницьких питаннях. Відомо, що князь Ярослав Галицький цього часу, це самостійний центрально-європейський володар і тому князь Іван Берладник, був єдиним зняряддям Києва, для приборкання незалежності князя Ярослава Галицького. Очевидно в Києві зірко спостерігали за походом князя Івана і коли побачили, що скоро він буде повністю розгромлений військами князя Ярослава Галицького, то як, наголошував Руський літопис: «Із'яслав Давидович послав мужів по Івана і привів його до Києва» [22, с.273].

Підступні наміри київського князя Із'яслава Давидовича проти князя Ярослава Галицького не проходили поза увагою останнього і сусідніх, як князів руських, польських так і угорського короля. Ставало очевидним, що якщо великий київський князь Із'яслав такими вчинками протидіє князю Ярославу Галицькому, то рано чи пізно він такими ж вчинками буде воювати з рештою князями Русі. Тому князі волинський, луцький та пересопницький побажали піти війною на князя Івана. З цією метою і був укладений галицько-волинський союз, проти Києва, оскільки князь Іван наводив половців не тільки на галицьке, але й на волинське пониззя, а великий київський князь який бажав зверхності на Русі не знаходив іншого шляху, як покривання злочинів князя Івана і не бажав приборкувати галицького ізгоя. Із'яслав Київський взнавши про наміри галицького та волинських князів створив свій київсько-чернігівський союз, до якого з своєю дружиною був включений «претендент на галицький престол» князь Іван Ростиславович Берладник. Дослідник І. Шараневич вважав, що князь Іван Ростиславович підтримував тайні зв'язки з якоюсь частиною галицького боярства та торгово-ремісничої знаті, яка була

незадоволена владним правлінням князя Ярослава в Галичі. Останні призивали Івана і обіцяли відійти від Ярослава [28, с.50].

За таких обставин, маючи від князя Івана Ростиславовича таку інформацію великий київський князь Із'яслав Давидович вирішив військовим шляхом посадити на престол князя Івана Ростиславовича в Галичині. З цією метою він послав послів до чернігівських та новгород-сіверських князів, щоб ті ішли йому на допомогу у війні з галицьким і волинським князями. Та чернігівські князі не бажали посилення князя Із'яслава Давидовича в Києві і дипломатично відповіли останньому: « Кому він волості шукає брату чи сину? Краще же почекати, якщо вони підуть на тебе з похвалюбою то й Бог буде з тобою і я і племінники мої. Та князь Із'яслав не послухав цього і вирішив розпочати війну». Таким чином феодальна війна в 1158 році знову була розпочата із-за політичних амбіцій великого київського князя Із'яслава Давидовича. Не виключно, що союзником великого київського князя Із'яслава Давидовича була Візантія, яка теж виступала проти посилення князя Ярослава Володимировича в Дунайському регіоні. Однак влада князя Ярослава Володимировича Галицького, на цей регіон, була визнана чернігівським, смоленським, волинським, польськими князями, угорським королем. Діяльність князя Івана Ростиславовича, який за тайною згодою великого київського князя Із'яслава Давидовича розладнював грабунками дунайську торгівлю, була засуджена всіма цими володарями, які вимагали від великого київського князя видачі князя Івана Берладника законному володарю, князю Ярославу Володимировичу Галицькому. Все йшло до війни, і вона почалась. Руський літопис так описує ці події: « У тім же році Із'яслав Давидович почав війну проти Ярослава проти Галицького, добуваючи волості Іванові Ростиславовичу, на прозвище Берладнику. До нього бо Івана Ростиславовича слали послы галичани, велячи йому сісти на коней і таким словом підмовляючи: « Тільки покажеш ти стяги і ми одступимо од Ярослава». І до Із'яслава приходила йому та ж вість із Володимира, що хочять, зібравшись, піти на нього до Києва. І став він слати послів до брата свого Святослава до Ольговича і до Всеволодовича Святослава велячи їм піти на Галич: « Брате! Кому ти волості домагаєшся чи брату своєму чи сину. І добре тобі не починати раті першим...». Із'яслав не послухав брата і рушив з Києва» [22, с.273-274].

В цей же час князь Ярослав Володимирович Галицький уклавши договори з володимирським князем Мстиславом Із'яславовичем і князем Володимиром Андрієвичем Дорогобужським, здійснював усі приготування до відбиття нападу. Великий князь Із'яслав Давидович знаючи настрої галицьких міщан вирішив використати слушний момент і тому впершу чергу він виступив на Галич. Під Мукоревим, коли чекав він підмоги, дружину свого племінника, довідався, що князь Ярослав Галицький з усіма своїми полками виступив на Київ, а князь Мстислав Із'яславович Володимирський і Володимир Андрійович Дорогобужський теж з'єднали з ним свої полки.

3. Князь Ярослав Галицький на чолі галицьких військ виступає на Київ.

Мініатюра з Радзивілівського літопису XV століття.

За таких обставин треба було терміново змінювати плани і великий київський князь Із'яслав Давидович наказав всім своїм полкам повертати до Василева. Тут до нього приєднався і племінник Святослав Володимирович з половцями. Із Василева великий київський князь Із'яслав Давидович виступив до Білгорода, але як виявилось запізнився, місто вже було зайняте

військами князів Ярослава Галицького і Мстислава Із'яславовича Волинського, що надало їм стратегічної переваги. Внаслідок зради васалів, князів берендеїв, торків і половців, союзників київського великого князя, Із'яславу Давидовичу було перерізано шлях до Києва і 22 грудня 1158 року князі Ярослав Володимирович Галицький на чолі своїх могутніх галицьких полків, урочисто вступає в столицю Русі-України, Київ.

Як годиться переможцю, князю Ярославу Галицькому все майно великого київського князя Із'яслава Давидовича було забрано: товари, золото, срібло, челядь, отари худоби, коней. Слід наголосити, що міщани, купці та все місто не були пограбовані [26, с. 250].

Щоб витримати закон і порядок в Києві, князь Ярослав Галицький та його союзники вирішили запросити на київський престол князя Ростислава Смоленського. В цей час функцію великого київського князя виконував Ярослав Володимирович Галицький, що дало основу автору «Слова про похід Ігорів» висловитись: «Ти відчиняєш ворота Київу». Таким чином 12 квітня 1159 року князь Ростислав Смоленський дав згоду стати київським князем, що дозволило князю Ярославу повернутися в Галич, а князю Мстиславу у Володимир. Події 1158-1159 років високо піднесли авторитет князя Ярослава Галицького, зміцнили його політичне становище не тільки в Галичині, але й в усій Центрально-Східній Європі.

4. Князь Ярослав Галицький під час правління та на чолі галицького війська.

Мініатюра з Радзивилівського літопису XV століття.

Галичина в час його правління, процвітати внаслідок того, що в ній встановилось єдиновладдя і один князь проводив без конкурентів, як зовнішню так і внутрішню політику. Очевидно, що така монархічна влада повинна була мати сильну опору і вона дійсно була в могутньому і розвиненому класі боярства, яке від імені князя Ярослава управляло великими областями в тому числі й торгово-ремісничою знаттю, купцями, міщанами та селянами. Філософія та політичні стремління галицьких бояр виражені під час Теробовлянської битви: «Ти у нас князь один, що ми без тебе, як вівці без пастиря». Дослідник М. Дашкевич вважав, що така форма правління в Галичині у вигляді одного князя і багаточисельного боярства розвинулася внаслідок впливу політичної інфраструктури Угорської держави, де був один король та безчисельна знать [2, с.19-21; с.24-33].

При такій міцності влади в Галичині князь Іван Ростиславович Берладник, не міг становити серйозної загрози князю Ярославу Володимировичу Галицькому. При тому, що галицьке військо в час князя Ярослава Володимировича Галицького нараховувалося від 50 до 70 тисяч добре озброєних воїнів, керувалося випробуваними у битвах галицькими воеводами, князь Іван Берладник зміг зібрати проти князя Ярослава тільки 6 тисяч різношерстного війська. Не дивлячись на те, що великої загрози він не складав, однак постійно турбував галицького князя Ярослава своїми вторгненнями.

Почав він турбувати князя Ярослава Володимировича Галицького і в 1159 році, оскільки помагав київському князю Із'яславу Давидовичу Київському відновитися на київському престолі, та як наголошував Руський літопис: «не дивлячись на те, що у них було багато половців, оскільки прийшла київському князю галицька і волинська поміч, князь Із'яслав Давидович та князь Іван Ростиславович змушені були відступити у поле до половців» [22, с.277].

У 1160 році князі Із'яслав Давидович, Іван Ростиславович та половецька орда знову намагалися раптовим ударом захопити зенацька Київ. Найжахливіше що вони зробили, це дозволили половцям грабувати та палити села та церкви на Десні. Така жахлива вість застала з'єднати свої зусилля всіх руських князів, як наголошував Руський літопис: «... Так що Володимир у той же

день прийшов був з військом і з київським військом і з галицькою підмогою. Війська зустрілись і почалась січа велика. Коли ж Із'яслав побачив, що половці яких рубають, втікають, а піші топляться в Десні... Із'яслав убоявся і поїхав назад за Десну» [22, с.277].

Галицький дослідник І. Шараневич наголошував, що коли князь Ярослав Галицький взнав, що князі Із'яслав та Іван привели половців він вислав могутню галицьку рать під проводом боярина-воєводи Теодора Єлчича під Чернігів, він ні за яких умов не бажав відновлення князя Із'яслава Давидовича на київському княжінні [28, с.51].

Щоправда у цій битві, наголошував російський дослідник М. Карамзін в той час, коли князь Із'яслав Давидович втік за Десну, князь-воєвода Іван Берладник зумів дати бій наступачим військам і утримати всі міста по Десні. Що дало їм обидвом в подальшому знову зібрати сили і вторгтися в Смоленське князівство де вони багато людей побили [8, с.327-328].

В цей же час військо князя Івана Берладника у 1161 році напало на Галицьке Причорномор'я, де захопило торгове місто Олешія. В цьому ж році князі Із'яслав Давидович та Іван Ростиславович найнявши половців, знову напали на Переяслав і зайняли його. Опісля князі Із'яслав Давидович та Іван Ростиславович зайняли Київ і всю Руську землю. Дружина же Ростислава же стала мовити: « всі брати твої до тебе не прийшли ні берендичі ні торки, а з ним сила велика. Ти піди в Білгород і там почекаєм братів своїх». Руський літопис наголошував: « Рушив Мстислав із города Володимира з військом своїм та галицькою поміччю та берендеями та торками і печенігами і зустрілися вони з Ростиславом біля Білгорода. Із'яслав Давидович тоді взнавши про рать велику побіг... і коли був біля озера в'їздив у борок, торчин Воїбор рубанув його по голові шаблею, а другий вдарив його списом в стегно. Убитий же був князь Із'яслав місяця березня в шостий день» [22, с.281-282].

Дослідник М. Карамзін наголошував, що переможці відіслали тіло князя Із'яслава Давидовича у Чернігів, якого там оплакали його брат князь Святослав та князь Іван Берладник. Це й претендент на Галицьке князівство втратив єдиного свого покровителя, який за його інтереси спочатку втратив Київське князівство, а потім, внаслідок зради і власне життя. Князь Іван

Ростиславович Берладник, як його друг і соратник, не виніс такого тяжкого удару. Смерть друга і покровителя князя Із'яслава Давидовича перекроїла всі плани цього князя-вигнанця, як його називає Руський літопис: «ізгоя» і він не бачив виходу для відновлення своєї влади у Галицькому князівстві. За таких обставин князь Іван Ростиславович Берладник вирішив покинути Русь-Україну і поїхав у Візантію де й закінчив своє життя в Фесалоніці, де по завданню князя Ярослава Осмомисла, був отруєний ядом, як вважали сучасники» [8, с.330].

Руський літопис так сповіщає про ці події: « У тім же році перставився князь Іван Ростиславович, прозваний Берладником у городі Солуні. І деякі так говорили, що від отрути була йому смерть» [22, с.283].

Доля князя Івана Ростиславовича Берладника, повна середньовічного романтизму. В 30-тих роках XII століття він князь Берладський, від галицького стола. З 1144 році він князюючи в Звенигороді спокусившись на галицький престол втрачає всі свої шанси на Галичину. В нього відбирають як Звенигородське так і Берладське князівство. Опісля князь Іван Ростиславович Берладник поневіряється по Русі служачи різним князям водночас втікаючи від переслідування могутнього родича князя Ярослава Володимировича Галицького. В кінцевому за різного рода прогрішення попадає в суздальську в'язницю, звідкіля його спасє князь Із'яслав Давидович Чернігівський з яким він здобуває Київ і з яким пов'язує все своє політичне та військове життя, аж до смерті останнього. Слід наголосити, що особиста дружба та спільна боротьба цих князів потребує подальшого дослідження [20, с.510-512].

Привертає й цікавий факт з біографії, що князь Іван Ростиславович Берладник переселився у Візантію в якій знайшов «політичний прилисток», цим очевидно візантійська дипломатія мала намір, якимось тиснути на князя Ярослава Володимировича Галицького у питаннях придунайських територій, однак успіху у цьому Візантія не мала. Влада князя Ярослава Галицького у Подунав'ї буда сильна і візантійській адміністрації нічого не залишалось, як визнати за Галичиною ці території. В цей же час на противагу надання політичного притулку Візантією князю Івану Ростиславовичу Берладнику, галицький князь Ярослав, приймає до себе противника візантійського імператора Мануїла I, його брата

принца Андроніка Комнина і цим змушує Візантію признати за собою дунайські території [16, с.336-338].

Справа Дунайських міст, наголошував академік І. Крип'якевич, мала деяку роль у взаєминах між Візантією і Галичиною, однак боячись степовиків, Візантійська імперія віддала ці міста Галичині, за умовою, що та буде захищати від степовиків, причноморські кордони Візантії [10, с.78-79].

Таким чином зі сходом з політичного життя в Русі-Україні таких двох затятих ворогів галицького князя Ярослава Володимировича, як князя Із'яслав Давидовича Чернігівського та князя Івана Ростиславовича Берладника, закінчується процес протистояння Галицького князівства та Київської Русі. Галичина київським великим князем визнається повністю за князем Ярославом Галицьким, який в цей час встановлює різноманітні політичні та торгово-економічні та союзні відносини як Київською Руссю так і з країнами Центральної та Західної Європи. За таких обставин Руський літопис починає більше описувати внутрішньополітичне та економічне життя Галицького князівства. Так Руський літопис описав під 1164 роком, розповів про стихійне лихо, яке прокотилося Галичиною [12,с.34-56].

Руський літопис так зображує ці події:« У той же рік була повинь велика у городі Галичі. ... од сильного дощу в один день і в ніч із Дністра несподівано пішла велика вода на оболонь і дійшла до Бикового болота і потопила більше 300 чоловік, що йшли були із сіллю із города Удеча. І багато людей попадали з дерев і вози що їх вода була повикидала, а багато інших потопилося. Хліб був у них сильно дорогий на ту зиму» [22, с.286].

Російський дослідник В. Татішев доповнює картину повені в Галичині:« І розлилась вода в Дністрі по обидві сторони вельми далеко, люди спасалися по деревах великих, скотина і жита на полях погинули від чого учинилась дороговозна і голод великий» [25, с.79].

Київський дослідник П. Толочко наголошує, що в цей час в Галичині був високий рівень господарства господарства, однак у 1164 році розміри стихії були такими великими, що утоплених налічували сотнями. Не дивлячись на велике стихійне лихо, не спричинило голод в Галичині, літописець тільки зауважив, що підвищились ціни на хліб та тільки на одну зиму. Очевидно у

наступньому році, наголошував дослідник, економічна ситуація в Галичині повністю стабілізувалася [26, с.257].

При усіх бідах і природних стихіях, бачимо, що в 60-70 роках XII століття, князівська влада в Галичині була більш сконцентрована на вирішенні внутрішніх соціально-економічних питань. З однієї сторони, це може говорити про зменшення політичної активності в Центрально-Східній Європі, що дало можливість сконцентрувати сили на з'ясуванні внутрішніх питань великої країни, оскільки, як бачимо у час князя Ярослава, у князів були відсутні амбіції на формування імперії з центром в Києві. Князь Ярослав Галицький запрошуючи князя Ростислава Смоленського на київський престол, думками був у Галичині, де його чекала клопітка робота по облаштуванню Галича та регіонів Галичини. В цей час, як бачимо князь Ярослав Галицький всесторонньо врегулював політичні відносини з сусідами, поляками, угорцями, візантійцями, половцями і як вище було наголошено, Київською Руссю. Галицький дослідник Д. Зубрицький наголошував, що після міжнародного признання Галицької держави, князя Ярослава Галицького залишили в спокою усі сусіди з якими він врегулював свої політичні відносини, що дало йому можливість зайнятися розбудовою Галицької держави, зокрема побудувати в Галичі новий кафедральний собор, а галичанам в спокою займатися сільським господарством, ремеслами, торгівлею[3, с.104].

5. Галицький Успенський кафедральний собор XII століття побудований князем Ярославом Галицьким.

Санкт-петербургські дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко вважають, що внаслідок швидкого внутрішнього розвитку і не втручання сусідів у внутрішні справи Галичини, галицька громада зуміла перетворити свою Галицьку державу у квітучу, добреулаштовану економічно і політично європейську країну. Галичина, була настільки могутня, що тепер уже галицька військова допомога йшла то Києву, то Візантії то Угорщині. І хоча на самому початку галичани були незадоволені політикою князя Ярослава, однак останньому внаслідок гнучких економічних та законодавчих реформ, які в основному базуються на центрально-європейському економічному та цивільному праві, йому вдалося не тільки заспокоїти міську та сільську, як торгово-економічну так і сільськогосподарську знать, але й на чолі боярства об'єднати все галицьке суспільство єдиною державницькою ідеєю. Щоб продовжувати свої реформи князь Ярослава Галицький спочатку зміцнив військову організацію, на чолі якої стояли випробувані і досвідчені в боях бояри, подководці його батька Володимира, такі як Костянтин Сірославич, Збігнев Іваневич, захисник Звенигорода Іван Халдієвич та інші.

Сприятливим умовам проведення реформ сприяв і хід історичних подій. З політичної сцени сходять такі запеклі вороги державної єдності Галичини, такі як князь Із'яслав Давидович та князь Іван Ростиславович Берладник, на яких орієнтувалась якась частина галицького суспільства. За таких обставин, князь Ярослав Галицький за допомогою військової організації був сильний і грізний, не тільки у своїй внутрішній але й в зовнішньополітичній діяльності, тому галицька громада, змушена була терпіти його власний авторитет спадкового володаря, замінити якого уже, за відсутністю законних спадкоємців вона не мала. Князя Ярослава і його реформи потрібно було терпіти і чекати кращих часів. Можна наголосити, що боротьба бідніших верств галицького суспільства не припинялася і в найвищій фазі абсолютизму Ярослава Галицького. Князь Ярослав, вважав на всі претензії галицької політичної та економічної думки, однак робив так, як вважав за для користі свого правління Галицькою державою [27, с.115-117].

Київський дослідник П. Толочко теж вважає, що протягом 60-70 років XII століття абсолютна влада князя Ярослава Галицького дає право говорити про те, що в Галичині стабілізувався розвиток зовнішньої та внутрішньої торгівлі,

ремесел та сільського господарства, що піднесло всенародний авторитет князя Ярослава «Осмомисла» далеко поза межами його Галицької держави [26, с.257].

При усіх перепетіях могутності влади князя Ярослава в Галичині незадоволення його владою було постійно, що правда воно не могли перерости у якісь повстання чи стихіні заворушення, оскільки князь Ярослав завжди в усіх випадках тримав в Галичі на поготові значну кількість свого війська. В час його правління бояри галицькі перебували в більшій мірі при особі князя складаючи цим послійно діючий Парламент, «Senat» при галицькому князю [24, с.25-26].

Особливої уваги в епоху правління Галичиною князем Ярославом Галицьким заслуговує «берладницький рух», який то спалахував та затухав в південній Галичині та в Галицькому Подунав'ї. Проаналізувавши джерельний матеріал про «берладницький рух», приходимо до висновку, що він був сильно перебільшений радянською історичною наукою. Такі вчені-історики ХХ століття, як: С. Юшков, В. Пашуто, М. Тіхоміров, Б. Греков, Л. Черепнін, В. Мавродін вважали, що «берладницький рух» сильно підривав державу Ярослава Галицького, що є не вірно [16, с.368-369].

«Берладницький рух» у Галицькому Пониззі, очолений доюрідним братом князя Ярослава Галицького, Іваном Ростиславовичем Берладником не завдав правлінню князю Ярослава будь-яких значних неприємностей. Як зазначає Руський літопис у Пониззя Галичини князем Ярославом були вислані добірні галицькі війська, які дуже швидко припинили всі крамоли. Князь Ярослав Галицький навіть не повважав за потрібне самочинно приймати участь у цьому поході, віддавши вирішення цього питання в руки досвідчених і випробуваних у боях, воеводам-боярам. Російський дослідник В. Татішев так зображує нам ці події: «Іван та половці зчинили в у дунайських градах грабежі, однак сюди прийшло військо Ярослава, яке навело порядок...» [25, с.65].

Як бачимо швидка реакція князя Ярослава Галицького на вступ князя Івана Берладника у Пониззя наступила миттєво. В Подунав'я, як наголошував Руський літопис, вступила «засада Ярославова», яка вигнала Івана в степ і відновила добросусідські відносини між Галичиною та Візантією. Ряд дослідників вважає,

що напади князя Івана Ростиславовича га дунайські володіння Наличини проходили за мовчазною згодою візантійського імператора Мануїла I Комнина, який тиснув на галицького володаря, за те, що князь Ярослав Галицький дав політичний притулок його брату, Андроніку Комнину і призначив йому в «утримання Подунайські міста» звідкіля той міг впливати на події, що проходили в Костянтинополі. Сам факт урочистості прийому Андроніка Комнина галицьким князем став відомий в Костянтинополі. Однак небезпечним візантійському імператору Мануїлу I його брат Андронік став тоді, коли князь Ярослав Галицький надав йому ряд «Дунайських міст для підтримки». Руський літопис так розповідає про ці події: « Прибіг із Цесаргорода братан цесарів кир Андронік до Ярослава до Володимировича в Галич. I прийняв його Ярослав з великою приязню і дав йому Ярослав декілька міст для підтримки. Але потім прислав цесар грецький Мануїл Комнин двох митрополитів кличучи його до себе. I Ярослав одпустив Андроніка з великою честю, приставивши до нього Андроніка єпископа свого Кузьму і двох мужів своїх найзнатніших» [22, с.286].

Якщо ретельно розглянути і проаналізувати джерела, то ми побачимо, що Андронік Комнин був двоюрідним братом, Ярославу Галицькому, оскільки тітка Ярослава Галицького, княжна Ірина, була дружиною Іссака Комнина. Звичайно, що Андронік займав видне становище в імператорській родині і звичайно претендував на імператорський трон, за що був ув'язнений імператором Мануїлом I Комнином. Андроніку вдалося втекти і він, як наголошує Руський літопис: « Прибіг до Ярослава, кир Андронік, якого він прийняв з великою честю». Російський дослідник В. Татішев так описує нам ці події: « Прибіг до Ярослава в Галич кир Андронік зі скаргами на царя і прийняв його Ярослав з великою любов'ю і дав йому декілька градів біля Дунаю. Імператор просив Ярослава, що б той повернув Андроніка додому, Ярослав не слухав його. Однак цар прислав митрополитів. I взяв у митрополитів на учиненому договорі клятку, тоді Ярослав відпустив Андроніка з великою честю. Приставив до нього єпископа свого Кузьму і вельмож і велів його проводити і імператора просити, щоби дана від імператора обіцянка була potwierджена і зберігалась. Цар же прийняв послів і синівця свого

з честю і утвердивши договір обіцяний, послів Ярославових обдарував, назад з подякою до Ярослава відпустив» [25, с.80].

Як бачимо із політичних взаємовідносин Візантійської імперії з Галицькою державою, вони були врегульовані, імператор Мануїл I за допомогу у поверненні брата Андроніка на батьківщину склав велику подяку князю Ярославу Галицькому. На нашу думку в цей же час було врегульоване і питання подунайських міст Галицької держави, за яким Візантійська імперія визнавала їх за Галичиною.

Таким чином із політичних подій, що проходили у 60 роках у Центрально-Східній та Південній Європі, бачимо, що князь Ярослав Галицький мав до укладення угоди досить напружені відносини з Візантійською імперією із-за свого утвердження в дунайських містах. В зв'язку з цим він уклав союзний договір з Угорщиною, яка теж мала свої інтереси на Дунаї проти Візантії. Прийом Андроніка «з честю», яскраво підкреслює протистояння між Галичиною та Візантією. Як бачимо майбутній імператор Андронік, як засвічує візантійський літописець Микита Хоніат: «настільки подружився з галицьким князем, що приймав участь у всіх галицьких святах, забавах і ловах, особливо у небезпечному полюванні на звірів. Він засідав у князівській думі разом з усіми галицькими боярами». Усе це було відомо в Візантії, тому імператору нічого не залишалось, як окремою угодою, віддавши Подунайські міста Галичині, врегулювати політичні взаємовідносини з Галичиною і відірвати могутнього галицького князя від союзу з Угорщиною. Угода передбачала і примирення з братом Андроніком. Внаслідок довготривалих переговорів компроміс був досягнутий. Подунав'я утверджувалося Візантією за Галичиною, де остання знову перетворювалася в союзника Візантії. Така політична комбінація візантійського імператора Мануїла I пов'язана тим, що він готувався до війни з Угорщиною, яку він оголосив Угорщині зимою 1165 року і запросив як союзника до участі князя Ярослава Галицького. За свідченнями візантійського літописця Кіннама: «в Тавро-Скіфію відправився посол Мануїл, що виводив свій рід від Комнінів, він повинен був нагадати правителю русів про укладений ним з імператором договір. Посол докоряв правителю русів за недотримання галицьким князем союзного договору. Посол зауважував, що правитель Галичини прийняв у себе з честю

втікшого із тюрми Андроніка. Тоді в Києві князував князь Ростислав Мстиславович, який сам опирався на могутнього князя Ярослава Галицького. В Візантії знали, що київський володар слабкий правитель і сам шукає дружби у галицького володаря, тому одночасно, як наголошує Кіннам, було відправлене посольство з листами і до князя Ярослава Галицького в яких імператор призивав його прийняти участь у війні проти Угорщини». Руський літопис не знає про переговори в Києві з візантійським послом. Візантійський літописець Кіннам наголошував: «що візантійський імператор добився від правителя русів того чого хотів і вважав, що його посольство мало великий успіх» [9, с.21-22].

Аналіз джерел дає право наголосити, що візантійський посол направлений в Київ скаржився київському князю на галицького і одночасно призивав київського і галицького князів воювати в союзі з Візантійською імперією, з Угорщиною. Російський дослідник В. Татіщев натякає на якусь військову допомогу грекам, та у такій абстрактній формі, що не ясно в який час проти кого і якому імператору така військова допомога від Русі була надана. Взнавши про таку дводушність візантійського імператора, очевидно від київського князя Ростислава Мстиславовича, князь Ярослав Галицький у 1167 році розриває союзний договір з Візантією і укладає угоду з Угорщиною. Союзний договір з Угорщиною був скріплений шлюбом дочки князя Ярослава Галицького з угорським королем Стефаном III. Другу свою дочку галицький князь Ярослав видає за познанського князя Одона, чим скріплював союз з Польщею і забезпечив недоторканість кордонів Галицької держави з заходу [16, с.370].

Як засвідчують джерела, польські князі самі шукали союзу з могутнім галицьким князем, оскільки у останнього був союз з німецьким імператором Фрідріхом Барбаросою. Це підтверджують нам і німецькі джерела під 1157 роком, за якими німецький імператор Фрідріх Барбаросса добився перемоги над польськими князями завдяки допомозі противника Польщі, Руського народу. Дослідник С. Кучинський вважає, що допомогу німецькому імператору Фрідріху Барбароссі надав галицький князь Ярослав Володимирович, оскільки між ним та імператором Фрідріхом Барбаросою був укладений військово-політичний союз. Допомога князя галицького Ярослава імператору Фрідріху

Барбароссі і війна з Польщею є цілком реальною. За війною, як вважає дослідник А. Головка, настав мир, який і був Ярославом Галицьким укладений з Польщею. Мир і союз був підкріплений шлюбом дочки князя Ярослава Галицького з познанським князем Одоном. Все це підтвержує подальший хід історичних подій, оскільки уже в 1159, 1169 роках польські феодали надавали військову підтримку князю Ярославу Володимировичу Галицькому у його політичній діяльності на Русі [1, с.80-81].

В цей же час в політичні стосунки між Галичиною і Угорщиною знову втручається Візантійська імперія, яка не була зацікавлена в добросусідських і союзних відносинах між обидвома державами. Російський дослідник М. Карамзін вважав, що в цей час Візантія знаходилася з Угорщиною на стадії війни. Візантійське посольство в Київ та Галич було зроблене з метою розірвати союз між Руссю та Угорщиною. Взнавши про намір князя Ярослава Галицького видати заміж свою дочку за угорського короля Стефана III, візантійський імператор писав в листі до Ярослава Галицького: «цей король є ізверг віроломний і що дочка і дружина такого чоловіка без сумніву буде нещаслива. Лист візантійського імператора Мануїла I мав великий вплив на князя Ярослава і тому галицький князь Ярослав розірвав цей шлюб і одночасно союз між Галичиною і Угорщиною, відізвав дочку з Угорщини і уклав наступальний союз з Візантією проти Угорщини. Союз з Візантією остаточно визнавав Дунайські території за Галичиною» [8, с.330].

Галицький дослідник І. Шараневич теж вважав, що після того як питання з Андроніком Комніном було успішно розв'язане, князь Ярослав Галицький, розірвавши союз з Угорщиною і надавши військову допомогу Візантії, тим самим зближив політичні взаємовідносини між Галичиною і Візантією. На думку дослідника, зближення Візантії і Галичини сприяло офіційному визнанню Візантією, Дунайських територій, за Галичиною. Велике значення у складанні візантійсько-галицького союзу, цього часу, на думку дослідника, відіграло православне духовенство Візантії та Галичини [28, с.17-18].

При усій сприятливій політичній ситуації на півдні, та заході князь Ярослав Галицький наглядав і за політичними подіями, що проходили на сході де теж вважав за потрібне зміцнити своє становище військово-політичними союзами з

могутніми володарями. У 1167 році Ярослав Галицький скріплює військово-політичний союз Галичини і Чернігівщини династичним шлюбом свого сина Володимира з дочкою чернігівського князя Святослава Всеволодовича, Болеславою. Руський літопис в 1167 році наголошував: « У тім же році взяв Ярослав Володимирович, галицький князь за сина свого за Володимира дочку Святослава Всеволодовича, Болеславу» [22, с.287].

Дещо пізніше князь Ярослав видасть заміж дочку Євфросинію за Путивльського князя Ігоря Святославовича. Київський дослідник П. Толочко вважав, що обидва шлюби князь Ярослав Галицький вчинив виключно з політичних розрахунків, які передбачали зближення з родом Ольговичів, представники якого претендували на владу в Києві. Всього через шість років після одруження своєї дочки Болеслави за Володимира Ярославовча, князь Святослав Всеволодович заявив свої права на Київ і став київським князем. Як розумний володар Галицької держави, наголошує київський дослідник П. Толочко, князь Ярослав Галицький такий хід подій міг передбачити, тому зробив правильний політичний розрахунок і в першу чергу на користь своєї Галицької держави [26, с.253-254].

В 1166-1167 роках князь Ярослава Галицький приймає активну участь в політичному житті Русі. В цей час в Києві помирає великий київський князь Ростислав, і зразу на його місце почало претендувати декілька князів. Князь Ярослав Галицький підтримав волинського князя Мстислава. Руський літопис так описує ці події: « Мстислав тоді послав послів до своїх спільників до князя Ярослава Володимировича в Галич до ляхів і до двох Всеволодовичів, Мстислава та Бориса... І зібрались Мстислав Із'яславович з ляхами із Ярославом Володимировичем Галицьким і пішов Мстислав до Києва. І п'ять галицьких полків дав йому Ярослав. І бившись Мстислав з Ярополком увійшов в Київ» [22, с.290-291].

Російський дослідник В. Татіщев доповнює: « Мстислав Із'яславович вокняжився в Києві за допомогою полків галицьких та польських совокупивши берендичів та торків. Ввійшов він в Київ 15 травня 1167 року» [25, с.84]. Скоро князь Ярослав Галицький схаменувся і зрозумів, що зробив помилку допомігги волинському князю Мстиславу вокняжитися в Києві і хоча князь Ярослав Галицький був у цей час у zenіті своєї політичної могутності і

слави, однак злучення в одних руках землі Київської і Волинської було для його Галицької держави певною загрозою зі сходу, тому коли князь Мстислав організував до походу в 1168 році проти половців мало не всіх руських князів, то князь Ярослав у поході участі не взяв. Не підтримав князь Ярослав Галицький князя Мстислава Київського і в 1169 році коли проти нього вирушив, совокупивши сили 20-ти князів, князь Андрій Боголюбський. І тільки коли у 1170 році князь Мстислав вигнаний із Києва став знову волинським князем і тоді союз між князями Ярославом Галицьким і князем Мстиславом Волинським, відновився [26, с.254]. Власне в цей час князь Ярослав знову підтримує князя Мстислава в заволодінні Пересопницьким князівством, оскільки пересопницький князь передчано помер і за таких обставин Дорогобуж діється князю Володимиру Мстиславовичу [28, с.52].

Руський літопис так зображує нам ці події: «Мстислав же Із'яславович із братом Ярославом із галичанами пішов до города Дорогобужа на Володимира Андрійовича і стали вони довкола города б'ючись. Але Володимир був вельми не здоров і тому через недугу він не дав їм бою. Мстиславу тим часом городи здалися. І багато городів розривши, а інших спаливши він вернувся до себе» [22, с.296].

Російський дослідник В. Татіщев так доповнює картину розгрому Дорогобужської землі: «Мстислав же Із'яславович утікший з Києва разом з братом Ярославом не хотючи образи своєї zostавити безнаказаною зібравшись на головного свого ближнього ворога князя Володимира Андрійовича, який найбільше на Мстислава князів підбурював. Міста же почувши про його прихід самі піддалися, щоб уникнути розорення і дарунки дали. Утвердившись на Волині він взявши полки галицькі знову пішов на Київ з метою його зайняття. Зайнявши Київ він пішов на Вишгород, та Костянтин Сірославич, один з найвпливовіших галицьких вельмож, що очолював галицьке військо відмовився даліше допомагати, засвідчивши фальшивою грамотою, що князь Ярослав велить повертатися в Галичину. Князь Мстислав побачив, що без галицьких полків не зможе втримати Київ залишив його і повернувся на Волинь розхворівся і помер» [25, с.93].

Дослідник І. Шараневич вважає, що похід на Київ у якому галицькі війська, що допомагали князю Мстиславу, відмовились допомагати останньому отримавши вість, що в Галичі пройшли

незадоволення князем Ярославом у відсутність галицького війська. Покинувши облогу воєвода Костянтин Сірославич виступив з усім військом швидким маршем на допомогу своєму князю [28, с.53].

Після того, як князь Мстислав знову заволодів Києвом галичани перелякались могутності волинського князя Мстислава, вони зрозуміли, що своїми ж руками підривають незалежність Галичини, не змогли навіть переконання Мстислава: «Ярослав же віддав тебе з військом у мою волю і мені велів вас утримувати допоки з братією мир не учиню», однак «владна поведінка князя Мстислава налякала гордовитих галицьких бояр, не виключено, як наголошує татішевське джерело, що громада міста Вишгорода вдалася до таємних переговорів з галичанами». Вишгородці, наголошував В. Татішев: «вишгородці улестили воєводу галицького Костянтина, обласкали дарами і послали послів до князя Ярослава Галицького, щоби полки свої забрав додому. Так Костянтин Сірославич, великий галицький боярин, найблищий дорадник князя Ярослава Галицького, за власним бажанням схилився на бік вишгородців, отримав великі дари і пішов геть з великим військом в Галичину» [25, с.94-95].

Політична ситуація, що склалася після поразки князя Мстислава в Київській землі, цілком влаштувала галицького князя Ярослава, оскільки на Волині після смерті князя Мстислава залишалися слабкі в політичному розумінні Мстиславовичі й брат - князь Ярослав Луцький, все це давало можливість енергійно займатися господарюванням не зважаючи на сусідів. Особливо в час господарських реформ наблизився до князя Ярослава боярський рід Чагрів, який своєю значимістю в галицькому суспільстві почав особливо виділятися. Вивищення боярського роду Чагрів сталося тому, що князь Ярослав Галицький мав позашлюбні відносини з бояринею Анастасією Чагровою, яку фактично утримував, як позашлюбну дружину. Джерела досить туманно розповідають про позашлюбні стосунки князя Ярослава Галицького з «Настаською Чагровою». Якщо проаналізувати всі дійшовші до нас свідчення, і зважаючи на той факт, що князь Ярослав Володимирович Галицький був як для свого часу висоосвідчений володар, то бояриня Анастасія Чагорова теж окрім вродливості повинна була бути розумною і освідченою жінкою. Не слід виключати, що боярський рід Анастасії Чагрової був торгово-економічно зв'язаний з Візантією, чи був у сфері

політичного та культурно-релігійного впливу цієї держави, оскільки ім'я Анастасія, грецьке і у XII столітті було широко вживане в Костянтінополі. Вожливо бояри Чагри були візантійськими купцями, що торгували в Галичині. Можна припускати, що боярський рід Чагрів був якимось пов'язаний з реформаторською діяльністю князя Ярослава Галицького, про що нам наголошує літопис: « Земля ж його усім багатіла, процвітала і множилася в людях, звідусіль учені хитриці і ремісники із всіх країн до нього приходили і гради населяли якими збагачувалася земля Галицька усім. По Дунаю міста укріпив, купцями населив, торгуючи через море у греки і ремесла влаштовував, від свого майна помагав. Він щедрий був, милостливим і правосуден, тому багато іноземців служило йому Галичину» [25, с.143].

Без сумніву, створити всі ці достатки без соратників та однодумців було неможливо. На нашу думку, бояри Чагри були соратниками всіх проведених князем Ярославом Галицьким, реформ. Не слід виключати, що побудова Успенського собору в 60-70 роках, який став найприкраснішим витвором галицького культурно-релігійного мистецтва XII століття слід пов'язувати з господарською діяльністю боярського роду Чагрів. Наближення боярського роду Чангрів та фактичне «подружнє життя з Анастасією Чагровою», визвало незадоволення не тільки дружини, княгині Ольги, але й всіх галицьких бояр. На думку академіка І. Крип'якевича, бояри Чагри були не просто знаттю та боярами, які внаслідок заслуг отримали певні матеріальні надбання, а знаттю яка була безпосередньо пов'язана еконмічними та політичними стосунками з Візантійською імперією. Своєю освідченістю та візантійською вишуканістю вони покорили князя Ярослава Галицького і тим самим стали загрозою могутнім галицьким феодалам» [10, с.79; 11, с.52-55].

Власне пов'язане з Анастасією Чагровою в князя Ярослава Галицького позашлюбне життя, народження княжича Олега, якому в майбутньому і було передано галицький престол, в тіні якого залишались, галицькі бояри, викликало велику смуту в Галицькій державі, областями якої фактично керували галицькі бояри. За свідченнями джерел, які використав російський історик В.Татищев: « князь Ярослав Галицький вже давно перестав кохати свою дружину Ольгу Юрьівну і намагався примусити її покинути Галич і примушував її усякими методами іти в монастир, та вона підбурена

галицькими боярами, що вороже були розположені до нових приятелів князя Ярослава, бояр Чагрів, відмовили ї їти в монастир» [25, с.143].

Київський дослідник П. Толочко вважав, що князь Ярослав Галицький змушений був до певного часу ї терпіти їз-за міжнародної політичної ситуації. Він виявив обачну кмітливість, розсудливість і обережність не хотїв рвати дружніх стосунків з володимирсько-суздальськими князями Андрїєм та Глїбом. Однак після зруйнування князем Андрїєм Боголюбським, братом Ольги, Києва, в князя Ярослава Галицького виникла відраза до всього Юрїєвого роду, в тому числі до своєї дружини, Ольги. В цей же час палке кохання князя Ярослава до Анастасії почало хвилювати галицьких бояр в їх середовищі зріла змова, якїй князь Ярослав не надавав нїякого значення. Конфлікт розростається, особливо він загострився після смерті київського князя Глїба Юрїївича в 1173 році. В цей же час, він за порадою Анастасії вирішив насильно запроторити княгиню Ольгу в монастир. Взнавши про це, вона втекла в Польщу, разом із нею туди подався і її син Володимир і боярин-воєвона Костянтин Сїрославич і другї бояри прибічники Ольжиної партії [25, с.258].

Руський літопис так нам передає ці події:« У тїм же році (1171р.) утекла Ольга, княгиня Ярославова з Галича в ляхи їз сином Володимиром і воєвода Коснянтин Сїрославич і многї бояри з нею були там вісім місяців. І стали слати до неї послїв князь Святополк і їнша дружина просячи її назад. «А князя твого ми візьмемо». Володимир тїм часом послав послїв до Святослава до Мстиславовича, просячи у нього города Червена:Хай там сидячи буде менї добре слати в Галич, то Бужськ твій поверну і три города придам до нього. Святослав тоді дав йому Червен і хреста йому цілував, що буде помагати йому. І пішов Володимир до Червена з матір'ю і встрїла його вість од Святополка їз Галича: Поїдь у борзі, отця твого ми схопили і приятелїв його Чагрових людей побили. А ось твій ворог Настаська. І галичани розїклавши вогонь спалили її а сина Олега в заслання вигнали, а князя Ярослава Осмомисла водили до хреста, що буде він по правді жити з княгинєю. І так вони уладилися» [22, с.305].

Дослідник В. Татїшев так доповнює на основї свїдчень їнших джерел картину галицької драми:« Ярослав, князь галицький, хоча давно жїнку свою розлюбив і наложницю тримав,

та побоюючись братів її Гліба і других не осмілювався виганяти. Та як тільки по смерті Гліба зразу ж знайшов її провини і захотів її постригти. Вона ж учинила раду з боярами взявши сина Володимира і Костянтина і відсутність Ярослава в Галичі утекла в Польщу 8 березня. З нею же багато бояр від'їхали. Ярослав же боячись сорому і шкоди просив Святослава Із'яславовича щоб її вговорили. Останній з декількома боярами був посланий щоб її вговорити і пообіцяти замиритися з Ярославом. Та вона не послухалась. І послав Володимир Ярославович до Святослава Мстиславовича у Володимир просити у нього Червен, щоб у ньому перебувати ради примирення. Володимир говорив, що коли він буде на Галицькому князівстві то віддасть йому Бужськ. Це було утверджено договором і Володимиру було передано Червен. Як тільки в Галичі знали, що Володимир в Червені люблячи всі княгиню Ольгу і її дітей учинили незадоволення проти князя свого Ярослава. І прийшовши в дім його поставили варту міцну, щоб не зміг вийти, а наложницю його Настасію, що посварила його з княгинею і дітьми возвели на вогонь великий і спалили і декілька бояр приятелів її побили. Тоді прибув тут князь Ярополк, який з тисяцьким галицьким, які змогли людей заледве заспокоїти і не дали більше повбивати. У Ярослава вже взяли роту, що йому з княгинею своєю жити порядочно, так як належить. Сина же від наложниці родженого послали у вигнання. Із цим послали до княгині і до дітей її сказати. Вона почувши це повернулась до Галича і Ярослав послав від себе бояр. Другі ж зустріли княгиню на шляху у Червен і об'явили їй, що князь Ярослав утримується під вартою, а неприятелька її наложниця спалена, а син її засланий у вигнання і що «князь ротою утвердився жити з нею поряд очно». Після цього Ольга приїхала в Галич і прийнята була князем і людьми з честю. За таких обставин князь Ярослав став з нею жити як потрібно страх від народу маючи та не по любові іскренній...» [25, с.97].

Дослідник О. Рапов проаналізувавши свідчення Татішевих джерел та Руського літопису наголошував, що бояри у цьому випадку максимально використали сімейну драму князя Ярослава Галицького, вони зробили все, щоби повернути свій вплив, як у внутрішні так і зовнішні справи Галицької держави. Сам князь Ярослав Галицький не зміг усвідомити, що його сімейне життя стане такою широкою подією в Галичі. Наляканий таким ходом

подій він змушений був дати клятву на вірність своїй дружині Ользі, щоб заспокоїти місто [19, с.78].

Як бачимо із сукупності джерел, наголошували російські вчені XIX століття І. Лінніченко та А. Лонгінов, сімейні відносини князя Ярослава Галицького, однак не вплинули на дружні відносини з сусідніми західними державами Польщею та Угорщиною, однак на сході, волинському князю із-за підтримки княжича Володимира, та укладення поза спиною князя Ярослав Галицького угоди з ним, прийшлося розплачуватися за такий проступок, оскільки Володимир розпоряджався галицькими містами не по волі батька. Князь Ярослав Галицький отримавши про це вість спалахнув великою ненавистю до сина [12, с.112- 157; с.52-78].

Як бачимо, князь Ярослав Галицький зробив серйозні висновки із учиненого галичанами бунту і після цього в Галичі постійно стояли вірні йому полки. Поступово внаслідок наявності в Галичі могутньої військової сили, князь Ярослав Галицький, почав бути жорстоким і свавільним. Галичани, як зауважує літописець, «перелякалися Ярославової сили і не сміли нічого сказати. Боялися, що Ярослав поступить з ними як отець його Володимир». Особливо Ярослав Галицький розгнівався на сина Володимира, як зауважує літопис: « У цьому ж році (1173р.) утік Володимир син Ярослава Галицького князя до Ярослава Із'яславовича в Луцьк, бо той узявся був йому волость добути. А Ярослав Галицький пославши послів привів ляхів на підмогу собі і дав їм триста гривень срібла, спалив два городи і став слати послів до Ярослава: « Пусти сина мого до мене, а то піду на тебе раттю! І він убоявшись, що поपालять волость його одіслав Володимира з матір'ю до Михалка Юрьевича в Торчиський, бо Михалко був братом Ользі. А звідти покликав його тесть його Святослав Всеволодович, тесть його у Чернігів маючи намір одіслати його в Суздаль до Андрія, але не одіслав» [22, с.308].

Російський дослідник В. Татищев так доповнює нам свідчення Руського літопису: « Того ж року, Володимир син Ярослава Галицького побачивши, що батько його любив більше сина побічного Олега, розсердився і виїхав в Луцьк з матір'ю та жінкою до Ярослава Із'яславовича, який йому обіцяв дістати від отця його володіння. Князь Ярослав же Галицький послав же в Польшу просити війська і як воно прийшло дав їм 300 гривень

срібла і пішов із ними на луцького князя Ярослава, пославши наперед послів сказати, щоби віддав сина його, а якщо не віддаси, то він змушений проти нього війну почати. І так оскільки луцький князь не хотів того учинити, то галицький князь прийшов у його волость і два міста його спалив. Князь Ярослав Із'яславович бачучи, що боротися проти нього не мав сил і віддати Володимира не міг відпустив його в Торчиськ до вуя його Михайла і сам заледве зміг миру Ярослава випросити. Михайло Юрьевич хоча і прийняв сестру і племінника, та довго їх в себе не тримав, бо боявся Ярослава Галицького і по просьбі тестя Святослава Всеволодовича відпустив їх у Чернігів, який обіцяв їх відпустити в Суздаль до князя Андрія Суздальського та не пустив бо хотів совокупити полки з князем Андрієм Суздальським і піти на Ярослава Галицького. Андрій же знаючи «безнадійність», «безпутність» племінника Володимира відрікся від нього, а сестру свою Ольгу, матір Володимирову, взяв до себе» [25, с. 100].

Як бачимо, сімейна драма князя Ярослава мала перерости в великий конфлікт, однак князь Ярослав Галицький був сильний його боялися як волинські так і київські князі. Слід зауважити, що конфлікту не сталося із-за того, що Володимир у середовищі князів, як виразився князь Андрій Суздальський був «чоловік безнадійний», «безпутний до правління», тому відмовив всіх князів від походу на Галич. Однак, галицька громада, вважають дослідники І. Фроянов і А. Дворніченко, яка бачила все що проходило на її очах залишалася пасивною, оскільки вірні полки князя Ярославова стояли в Галичі і по першій його волі могли виконати наказ розсердженого на галицьку громаду, князя. Галичани боялися, щоби князь Ярослав не покарав їх за недавнє втручання в його сімейні справи. Власне більше із боязні перед князем ніж по причині втрати Бужська, галичани прийняли участь в поході на Луцьк [27, с.139].

Таким чином князь Ярослав Галицький внаслідок жорстокого розгрому Волинської землі заставив волинських князів відмовитися від підтримки його сина Володимира як і від зазіхань на місто Бужськ. Коли галичани взнали, що Володимир ще при житті батька віддав Бужськ та інші міста то зразу ж стали на сторону свого володаря князя Ярослава, оскільки інтереси Галицької держави стояли вище ніж інтереси його безпутного сина, від якого навіть відрікся його дядько, князь Андрій Суздальський.

За таку злуку з Володимиром волинські князі були сильно покарані галичанами. Дослідник В. Татішев наголошував, що: «погром Волоні був великий. Було повністю спалено два міста, сплюндруванню була піддана вся Луцька земля. В. Татішев наголошував, що луцький князь заледве випросив у грізого князя Ярослава Галицького собі мир. Він клятвою на хресті, відмовився від Бужська і Погорині і пообіцяв, що ніколи не буде на них зазіхати і при таких умовах князь Ярослав Галицький учинив з ним мир» [25, с.100].

Таким чином Володимир Ярославович появляється на шпальтах літопису, як князь політично близькорукий «безпутний», як виразився, відмовляючись від нього його дядько, князь Андрій Боголюбський. Однак із-за Володимира виник конфлікт між київськими і чернігівськими князями. У цьому конфлікті князь Ярослав Галицький зайняв сторону київських Ростиславовичів і з усіма своїми полками вирушив на допомогу Ростиславовичам, одночасно вимагаючи від чернігівських князів, щоб відпустили сина додому. Війна розпочалась і князі чернігівські та суздальський зайняли Київ, а Ростиславичі відступили в сторону Галичини, та князь Андрій Суздальський не пішов у слід за ними. Дослідник В. Татішев наголошував, що князь Ярослав Галицький виступив на війну з усіма своїми полками, побачивши силу галицького князя, чернігівський та суздальський князі розійшлися не добившись нічого. Разом із князем Андрієм у Суздаль пішла і княгиня Ольга, що може говорити, що вигнання князем Ярославом Галицьким своєї дружини Ольги, мало і політичний характер. Із проаналізованих джерел, можна зробити висновок, що князь Ярослав Галицький не підтримав і засудив розграбування Києва князем Андрієм Боголюбським й тому вигнав княгиню Ольгу з Галича, розірвавши тим самим у 1179 році галицько-суздальський союз. До війни не дійшло, бо князь Ярослав Галицький був могутній та й у союзі з поляками, візантійцями і угорцями, тому князь Андрій Суздальський не виступив походом на князя Ярослава Галицького і відійшов у Володимир на Клязмі, забравши свою сестру Ольгу. У Володимирі на Клязмі у 1179 році вона хрестила четверту дочку брата Всеволода, Палагею-Збиславу. У Володимирі вона зробила те, що вимагав від неї її чоловік, князь Ярослав у Галичі, постриглась у черниці під іменем Єфросинії. У

1183 році вона померла і була похована у головному кафедральному соборі у Володимирі [25, с. 102-103].

Таким чином особисте життя князя Ярослава Галицького з Ольгою Суздальською закінчилося трагічно. Ольга не стала Ярославу коханою дружиною, хоча за 23 роки подружнього життя вона народила йому єдиного сина Володимира та чотирьох дочок. Перша стала дружиною угорського короля, друга великопольською княгинею, третя чернігівською княгинею, четверта Ярослава, новгород-сіверською княгинею. Таким чином старшому сину Ярослава Галицького, Володимиру у 1183 році було приблизно 32-33 роки. Другий син від боярині Анастасії Чагрової, Олег був трохи молодший в цей час він був уже юнаком. Джерела зазначають властолюбивість та нерозсудливість Володимира. Щоб утвердитись негайно він готовий був віддати території так важко здобуті його дідом і утримані його батьком, чим привів ненависть до себе, батька князя Ярослава Галицького. При усій складності політичних процесів в Галичині, нездатність Володимира управляти великою державою, сильно відбилась на політичному та економічному житті Галичини [3, с.114-118].

В той час, коли Володимир поза спиною батька намагався роздавати галицькі міста, втік до родичів в Торчиськ, Чернігів. За таких обставин старший син Володимир був усунутий від виконання функцій князя, не приймав участь у господарських діяннях батька Ярослава, і останній не мав допомоги у вирішенні складних політичних питань і усе змушений був робити сам, а з часом, за участю молодшого сина Олега. Так коли у 1174 році між князями спалахнула війна між Ольговичами, Ростиславовичами і Юрьівичами за київський престол, могутній князь Ярослав Галицький підтримав князя Давида Київського, який попросив в нього допомоги. За умов надання допомоги галицьким князем Ярославом напад суздальців на Київ був успішно відбитий. Весь час після цього військового походу князь Ярослав Галицький займався розбудовою власної землі. У 1183 році галицькі полки взяли участь у великому поході на половців, як зауважує літописець: «із Галича від Ярослава поміч прийшла». Похід, як наголошує руський літописець закінчився блискучою перемогою. Було взято в полон 12 половецьких ханів. Галицькі полки повернулися зі славою в Галич. Ця перемога відбита і в «Слові о полку Ігоревім», яке наголошувало, що: «Ярослав Осмомисл

стріляє з отчого золотокованого стола салтанів за землями» [26, с.262-263].

В цей же час у Галичі в 1181-1183 роках знову розгортаються князівські чвари, оскільки князь Ярослав Осмомисл Галицький, втративши надію на сина Володимира, почав готувати на галицький трон, свого молодшого сина, княжича Олега. Це викликало незадоволення в певній частині галицького боярства і торгово-ремісничої знаті, яке підтримувало з княжичем, старшим сином Ярослава Галицького, Володимиром, таємні стосунки. Що стосується князя Олега, то галицькі бояри боялися, що коли він займе князівський трон, то помститься їм за спалення його матері, боярині Анастасії Чагрової. Коли про Володимира ми маємо певну картину, як особистість і політика, яка виражена в вислові його дядька, князя Андрія Суздальського «безпутній», то про княжича Олега Ярославовича у нас обмаль джерельних свідчень, однак можна поспробувати реконструювати політичний портрет цього князя. Галицький князь Ярослав Осмомисл готував його на місце князя Галичини, а це може означати, що це повинен був бути розумний високоосвідчений володар досвідчений як і військовому мистецтві так і в господарській діяльності. Досвідченість князя Олега в управлінні Галицькою державою, цілком влаштовувала батька Ярослава Галицького і лякала бояр. Нерозумний «безпутній» Володимир був цілковитим зняряддям в руках галицького боярства. Дослідники І. Фроянов і А. Дворніченко вважають, що після спалення матері Олега, боярині Анастасії, за язичницьким обрядом, заява князя Ярослава Осмомисла, що Олег буде галицьким князем налякала галичан, особливо перелякалися ті бояри, які активно приймали участь у цьому процесі, зокрема боярин Костянтин Сірославич та інші, які, як і князь Олег Ярославович Галицький бажали зберігати у своїх руках всю повноту влади. В боротьбі за владу зіткнулися інтереси князя Олега Ярославовича і галицького боярства. Князь Олег бажав помсти і влади, боярство необтяжливого правителя і повного контролю над Галичиною [27, с.140].

При усіх тайних інтригах галицького двору, наголошував дослідник І. Шараневич, Володимир не був тим галицьким володарем, який би міг продовжувати політичну діяльність свого розумного діда Володимира Володаровича і батька Ярослава Володимировича. Княжич Володимир не мав того таланту до

правління, який мав княжич Олег і це бачив як князь Ярослав Осмомисл так і галицькі бояри. Княжич Володимир був розбещена, княгинею Ольгою, людина, з багаточисельними вадами. Він, як засвідчує Руський літопис: «був жонолюбєць, п'яниця, чванливий егоїст підступний і хитрий». Князь Олег же на думку дослідника І. Шараневича був господар, енергійний управитель, полководець і воїн вмючий очолити військову організацію та політичне життя в Галицькій державі. За властолюбство бояри не бажали розумного Олега, а «безпутного» Володимира. Вся їх діяльність в користь Володимира вела до розбрату в Галицькій державі. Тому князь Ярославу нічого не залишалось зробити, як вигнати «безпутного» Володимира з Галичини [28, с.55].

Київський дослідник П. Толочко вважає, що недружелюбність галицького володаря Ярослава до старшого сина Володимира полягала в тому, що він все своє свідоме життя був під впливом матері Ольги, яку князь Ярослав Осмомисл не любив і з якою був насильно одружений. Син Володимир не брав участі у політичному житті Галичини, як військовий та полководець, теж ніяк себе не проявив. Вся його поведінка сильно дратувала князя Ярослава, апогея ненависті до нього досягла тоді, коли Володимир за спиною батька Ярослава вирішив передати волинському князю «за підтримку» Бужську землю [26, с.260-261].

Характерно, як зауважує літописець: «Володимир бачив, що батько більше любить Олега, а не його». Безсумнівно, що в княжичу Олегу, Володимир бачив потенційного суперника. Як засвідчують джерела, княжич Володимир не мав авторитету і серед боярства. Він, як зауважують джерела, вів розгульне життя з вином і жінками любив багато випивати і думати з мужами своїми не бажав. Апогеем Володимира було те, що він відібрав в попа жінку і взяв собі за жону. Галицькі бояри скаржились: де зобачить жінку чи дочку візьме насиллям» [22, с.307-308].

Княжич Володимир не займався державними справами не дорожив надбаннями своїх дідів та батьків. Наголошуючи на цьому скажемо, що він з такою легкістю віддав Бужськ та інші міста за які з такою завзятістю боролися його дід Володимир та юний ще тоді батько, Ярослав, що це роздратувало у Галичині всіх, навіть ворогів князя Ярослава Галицького. Володимиру було байдуже, скільки галчан полягло в битві за ці міста біля міста

Теребовля і «який плач стояв в Галицькій землі за погинувшими», щоб утримати в сфері політичного впливу Галичини, Бужську землю. Інша постать князь Олег доля якого з самого дитинства була тяжкою. Спалення на вогнищі матері Анастасії, вигнання «Настишича», як його пнижливо називає літописець, з Галича, все це повинно було відбитися у свідомості Олега. Та поряд був сильний та досвідчений батько, князь Ярослав, який був йому порадиником в усіх справах управління Галицькою державою. В той час коли Володимир скитався по Русі, наголошував галицький дослідник Д. Зубрицький, Олег Ярославович реально готувався стати галицьким володарем [3, с. 119-120].

Руський літопис так відтворює ці події: « У той час Володимир Ярославович Галицький, шурина Ігорів, перебував у Ігоря Святославовича, тому що він був вигнаний отцем своїм із Галича. Той бо Володимир прийшов був спершу в город Володимир до Романа Мстиславича, але Роман остерігаючись отця його, не дав йому одпочити у себе. Тоді звідтіля він пішов до Інгваря Ярославовича в Дорогобуж і той остерігаючись отця його не прийняв його і він звідти поїхав до Святослава Юр'евича в Турів і той так само одіслав його до Давида Ростиславовича в Смоленськ. Давид же одіслав його до Всеволода Юр'евича в Суздаль, але Володимир Галицький і там не знайшов спокою. Він прийшов в Путивль до свого зятя Ігоря Святославовича і той прийняв його з любов'ю і склав йому честь велику і два роки держав його в себе, а на третій помирих його з отцем його і послав із ним сина свого, зятя Рюрикового, Святослава і онука Ярослава Галицького» [22, с.334].

Дослідник В. Татіщев доповнює ці свідчення: « Володимир побував і у тестя свого Святослава та Святослав раніше учинив був роту Рюрику Київському і Ярославу Галицькому, що не буде в себе Володимира тримати і також відпустив його від себе... І тільки у Путивлі його прийняв князь Ігор Святославович з любов'ю і честю і через два роки через князів руських заледве примирих його з батьком випросячи йому в усьому пробачення. Ярослав прийняв сина і наказав його словами і дав йому Звенигород та проживати велів у Галичі, щоби він не зміг знову якесь зло зчинити» [25, с.133].

Із цих двох джерел можемо зрозуміти, що ведучи боротьбу з сином Володимиром, князь Ярослав Галицький фактично вів

боротьбу з боярством, яке розпочало безборонно втручання в його домашні справи. Однак князь Ярослав був володар мудрий і робив завжди так, що бояри залишалися в своїх стремліннях, без опори. Їм потрібен був князь, бо що вони без князя, як заявляли вони самі «стадо без пастиря». Це розумів і князь Ярослав Галицький, тому впевнено готував їм майбутнього галицького князя в якому він вбачав свого молодшого сина, Олега. Санкт-петербургські дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко, вважають, що власне протидію князю Ярославу постійно складала не знать боярська, а міська громада, яка любила княгиню. Власне громада заставляла князя Ярослава вернутися в сім'ю і поставила варту біля його князівського дому. Власне громада галицька влаштувала спалення за стародавнім язичним обрядом, боярині Настаськи, побила бояр Чагрів, так що служилий князь Святополк та воевода галицький, що перебували поза містом заледве встигли прибувши з військом, втихомирити місто. Власне галицька громада була налякана, що князь Ярослав сказав, що помститься за зчинене проти нього і Анастасії зло, як його батько Володимир за зраду покарав галичан. Особливо боялась галицька громада вокняження в Галичі Олега Ярославовича «Настасича», розуміючи, що він помститься за спалення своєї матері Анастасії. Бояри у цій драмі залишалися вірні князю Ярославу. Після того, як князь Ярослав тримав у Галичі великий рицарський полк, з бояр, заворушень в Галичі більше було. Князь Ярослав був мудрий і врахував свою помилку, він зрозумів, що недооцінив міську громаду В цей же час міська громада принишкла, оскільки велика військова сила стояла в місті і була в повній волі князя Ярослава і хоча князь не мстив галичанам, наголошують дослідники, однак недовіряв їм і після цих трагічних для себе подій, завше тримав в Галичі свій відбірний рицарський полк [27, с.139-140].

Таким чином з поверненням княжича Володимира в Галич сімейний конфлікт закінчився і Володимир, як зазначав Руський літопис:« більше не піднімав крамоли і проживав у Галичі до смерті батька Ярослава Осмомисла». Однак ми не можемо наголошувати чи приймав Володимир якусь участь в державних справах Галичини, оскільки джерела не говорять про це. Натомість слід вважати, що державними справами займався князь Олег, а отже відірваність Володимира від державних справ в Галичині мали пагубні наслідки для всієї країни. Невизначеність становища

зробила його п'яницею, заставила вести розгульне життя, кохати чужих жінок. В цей же час князь Ярослав Осмомисл готовив до державного життя свого улюбленого сина Олега. Російський дослідник Б. Рибаків вважав, що князь Ярослав Галицький підтримуючи князя Рюрика Київського вислав йому у 1180 році військо, яким міг комадувати князь Олег Ярославович. В цей же час князь Олег встановлює з князем Рюриком Київським дружні відносини, це пояснюється в майбутньому його втечею з Галича власне до Рюрика в Київ і надання Олегу в управління Овруча. Незгадуючи Олега Настасича, київський літописець, однак почерпнувши від нього детальну інформацію про багатогранну діяльність князя Ярослава Осмомисла, його господарську, військову, економічну та міжнародну політичну діяльність в Галицькій державі. Такі дрібниці багатосторонньої діяльності князя Ярослава Осмомисла міг знати чоловік повністю посвячений в усі його державні плани. Власне князь Олег Ярославович знав про будівництво храмів, міст, судочинство, торгівлю на Дунаї, взаємовідносини з Візантією, Угорщиною, Польщею та Німецькою імперією. На нашу думку, таким інформатором, про що засвідчує Київський літопис, був прибувший на допомогу Рюрику Київському, молодий галицький князь Олег Ярославович [21, с.130].

Як бачимо із свідчень джерел, що князь Олег Ярославович виховувався князем Ярославом як державець і полководець. Джерела засвідчують, що в 1170-1180 роках Ярослав сам полків не водив, однак це не виключає, що ці полки не видив його син Олег Ярославович. Як бачимо із сукупності письмових та археологічних джерел, в 1160-1180 роках в Галичині проводились великі будівельні роботи, перебудовувались укріплення міст, будувались нові фортеці, замки, як в середині країни у великих центрах, так і в Галицькому Подунав'ї. Що стосується Подунав'я то дослідник А. Насонов наголошував, що Подунав'я уже у час князювання Володимира Володаровича в Галичі вважали своїм, а Теробовль та Дністро-Дунайське пониззя з центром у Берладі, своєю добреулаштованою, за галицьким зразком волостю [13, с.136-137].

Особливо, зауважують археологи, привертає увагу високий рівень галицької культури другої половини XII століття. В цей час інтенсивно розвивається сільське господарство. Свідченням цього є

знахідки досконалих знарядь праці: лемехи, чересла, наральники, коси, серпи. Виявлені чисельні предмети міського побуту, леварного, гончарного виробництва, залізобробного виробництва, говорять про високий рівень технологій, який був розвинений в галицькому суспільстві. Він, на думку київського дослідника П. Толочка, носить суміш західноєвропейських і візантійських технологій з місцевими особливостями [26, с.257].

Все це підтверджує свідчення Руського літопису, що у 60-70 роках XII століття князь Ярослав розбудовував Галицьку землю, яка потребувала його безпосередньої участі. В цей час у нього була унікальна можливість, оскільки така робота проходила під охороною високопрофесійного війська. Галицькі полки були добре укомплектовані професійними воїнами, літописець називає їх «залізними», що може говорити, Ярославове військо було на зразок рицарського війська в центральній та західній Європі. Сама внутрішньополітична діяльність при могутній військовій організації, відсутності військових кампаній в середині Галицької держави, давала можливість впроваджувати такі потрібні торгово-економічні і господарські реформи. Це засвідчує «Слово о полку Ігоревім», яке малює нам князя Ярослава Осмомисла суверенним володарем, який сидить на золотокованім троні і по відношенні до сусідів зберігає повну незалежність і «Підпер гори угорські своїми залізними полками». Важливе місце, очевидно в цей час, князь Ярослав Галицький приділяв своїм Дунайським володінням, які зв'язували Галичину з могутніми торгово-економічними центрами Центрально-Південної та Західної Європи. Власне через ці землі Галичина включалась в систему міжнародної політики та торгівлі. Слід зауважити, що міста Берлад, Білгород, Текучий, Келія та інші являли собою великі торговельні центри європейської торгівлі. Свідчення нам про це дає, як і грамота Івана князя Берладського від 1134 року так і свідчення Руського літопису часу грабунків Іваном Галицького Подунав'я. Контроль Галичем Дунайської торгівлі висувало його на визначне місце в Європі [21, с.128-129].

Все це розумів князь Ярослав Осмомисл і його наступник на галицький трон, князь Олег Ярославович. Є усі підстави вважати, що усі важливі політичні справи в Подунав'ї вирішував молодший син галицького князя Ярослава, Олег, який знав про всі плани свого батька у цьому регіоні. Власне усі свідчення, які приводить як Руський літопис, так і свідчення джерел В. Татішева,

на нашу думку, виходили з уст любячого сина Ярослава Осмомисла, Олега Галицького. Дослідника В. Татіщев, що опирався у своїх наукових висновках на недійшовші до нас літописи, наголошував: «грекам, уграм, полякам, чехам помагав, міста по Дунаю розбудував, через море з греками торгуючи...». Сам князь Ярослав Осмомисл розумів, «безпуність Володимира», як виразився князь Андрій Боголюбський, він бажав, щоб його як внутрішню так і зовнішньополітичну діяльність продовжив тільки його молодший син Олег Ярославович. Власне йому, як називає його Руський літопис «Олегу Насьчину», князь Ярослав Осмомисл повважав ввірити після своєї смерті, політичне і екомічне управління Галицькою державою. Щоб утвердити своє рішення, яке на його думку повинно було б виконуватися всім суспільством, князь Ярослав Галицький вирішив через «Собор». Власне так князь Ярослав Осмомисл вважав, що забезпечить всю повноту влади свого молодшого сина, князя Олега в Галичі. Свою волю він побажав утвердити актом всенародної згоди. Недійшовший до нас Галицький літопис наголошував: «князь Ярослав Осмомисл з цією метою скликав мужів своїх і усю Галицьку землю покликав на Собор і монастирі і бідних і сильних і поганих». Князь звернувся до зібраних з палкою промовою у якій переконував галичан, які отримували від нього милостині і пільги, що по його смерті прийняли на княжіння в Галичі Олега, який буде підтримувати їх і помагати і захищати місто. Він наголошував: «Я ось однією своєю головою правлячи держу усю Галицьку землю і наказую і залишаю місце своє Олегові, сину моєму меншому, а Володимирі даю Перемишль, бо він не сповняв волю його і тому він не дав йому Галича» [22, с.345].

Собор закінчився «Рядом»-договором, тобто утвердженням князівського розпорядження. Князь Ярослав Галицький урядив і привів до «хрестоцілування» Володимира і мужів галицьких, щоби він не шукав під братом Галича. Цілком очевидно, що Собор і розпорядження князя Ярослава Осмомисла були надзвичайною подією в тогочасному галицькому суспільстві. Могутній володар Галицької держави утверджував свою волю перед своєю Галицькою державою «Собором», зібранням всього народу. В Соборі, за свідчення літопису, який був соціально дуже широкий, брали участь князі союзні і васальні «брати і синове», «мужі городські» знать галицьких міст, «мужі свої» - бояри,

духовенство: єпископ, ігумени, священники, монахи, монахині, а також були і бідні верстви суспільства «убогі». Та головне, наголошує літопис, що тільки галицькі мужі були приведені до присяги. Намагаючись передати владу в Галичині молодшому сину Олегу в обхід старшого сина Володимира, князь Ярослав Осмомисл повинен був враховувати клятвовідступництво, яке було поширене в тогочасному суспільстві. Тому, він заручився клятвою бояр «водив їх до хреста», щоб бути впевненим, що вони по його смерті виконають його волю [17, с.67-68].

Дослідники І. Фроянов і А. Дворніченко вважають, що князь Ярослав Осмомисл зібрав Собор не для того, щоб підкреслити феодалам Центрально-Східної Європи свою могутність, а щоби всенародно зафіксувати акт своєї волі. Князь виступив перед всім народом де виложив своє бачення подальшого розвитку Галицької держави. Її перспектива, на його думку, може бути щаслива, якщо нею буде управляти його молодший син, князь Олег. Суспільство було переконане князем Ярославом Галицьким і присягнуло на вірність його рішенням. Цей Собор можна порівняти з стародавньою традицією, віча, на якому затверджувалися всі найголовніші рішення громадськості, які повинні були обов'язково виконуватись. Саме таке велике зібрання, наголошують дослідники, говорить про велику роль галицької громади, усього галицького народу в політичному житті Галичини, запоручитися підтримкою якого не засоромився навіть наймогутніший володар, яким був князь Ярослав Галицький. Сама роздача міст ще при житті, акт теж стародавній, князь Ярослав хоча визнавав молодшого сина головним князем Галичини, однак і старшого не залишав без княжіння. Таким чином, воля князя Ярослава була затверджена всім суспільством. Характерно, що всі верстви суспільства усвідомили без «кровопролиття», що місце князя Ярослава на галицькому троні повинен замінити його молодший син, князь Олег, який буде продовжувати його політику, а тобто політичний і економічний розквіт Галицької держави [27, с.141-142].

Російський дослідник XIX століття С. Соловйов зауважував, що князь Ярослав Осмомисл бачив у молодшому сині Олезі розумного і благородного володаря галицького і тому він заповів йому галицький трон. Старший син Володимир і бояри були вбивцями його кохання. Однак заради збереження миру в

суспільстві та в Галицькій державі він не рішився на кровопролиття, обмежився клятвою бояр, давши зрозуміти їм, що він простив їм гріх вбивства боярині Анастасії Чагрової і що новий володар, князь Олег Галицький, всі надії на якого він покладає, теж не буде їм мстити за скоєний ними вчинок. Таке толерантне хрестоцілування, було політичним компромісом з суспільством і його найвищою політичною складовою, боярством [23, с.546].

Руський літопис так відтворює нам цю подію: «А перед кончиною своєю од недуги тяжкої, відчувши смерть скликав мужів своїх і всю Галицьку землю: позвав він також і все духовенство і монастирі і вбогих і багатих і простих» - і так говорив плачучи до всіх: «Отці і браття і синове! Осе же я відхожу зі світу суетного і йду до творця свого. Хай согрішив я більше всіх, як ото більше не грішив, але отці і браття простіть і вибачте! І так плакав він три дні перед всім духовенством і перед всіми людьми і повелів роздавати майно своє монастирям і вбогим і ото ж давали його повсьому Галичу три дні і не могли роздати. І се мовив він мужам своїм: Я ось однією простою головою правлячи вдержав усю Галицьку землю. А тепер я заповідаю місце своє Олегові, сину моему меншому, а Володимирю даю Перемишль і урядивши їх, він привів Володимира до хреста і мужів галицьких на тім, що йому не домагатися од брата города Галича, бо Олег був від Анастасії і був йому милий, а Володимир не сповняв його волі і через те він не дав йому Галича» [22, с.345].

Зразу ж привертає увагу та ситуація, з якого джерела київський літописець взяв таку точну інформацію про події у Галичині у останні роки життя Ярослава Осмомисла. Із цього ж літопису ми знаємо, що князь Олег після смуті в Галичі втік у Київ до Рюрика Ростиславовича, а той дав йому в утримання Овруч. На нашу думку, всі ці свідчення літописець отримав від проживаючого на правах гостя в Києві, Олега Ярославовича Галицького. У цій інформації багато фактів, які Володимир Ярославович не хотів би, щоб вони попали на суд громадськості, оскільки він зламав хрестоцілування і присягу дану батьку Ярославу і всій Галицькій землі, ще при житті князя Ярослава Осмомисла. Таким чином в літописі князь Олег Ярославович зображує нам віроломство і клятвовідступництво галицьких бояр, духовенства, міської громади, якій його батько Ярослав заради дотримання угоди роздав своє майно, і взяв присягу. Як бачимо, князь Володимир

Перемишльський присягу зламав, що не буде «домогатися Галича» і вигнав брата, князя Олега з Галича. Літописець детально зробив свій коментар цієї розповіді. Він, як бачимо всеціло на стороні князя Олега, зневажає князя Володимира за недотримання «хрестоцілування». Однак він пояснює, чому власне сталося недотримання Володимиром хрестоцілування, бо «Олег був Настасич», тобто народжений не від законного шлюбу. Із розповіді князя Олега Ярославича київському літописцю, бачимо, що це дійсно був розумний і талановитий князь, який стояв на стороні батькової ідеї єдності і міцності Галицької держави і бажав продовжувати його політичну та економічну діяльність. На те, що власне князь Олег Ярославич дав ці свідчення літописцю про Собор в Галичі, говорить той факт, що власне із-за нього князь Ярослав «Осомисл» проводив цей Собор і власне він князь Олег Ярославич Галицький був зацікавлений в дотриманні рішень цього Собору [4, с.178-195; 5, с.46-54].

Власне князь Олег Ярославич був зацікавлений подати якнайповніше всі перепетії подій, які відбувалися на Соборі, як і політичні та економічні досягнення свого батька, галицького князя Ярослава Осмомисла [26, с.260-261].

Свідчення київського літописця доповнюється в контексті дослідження, яке присвячене діяльності князя Ярослава Галицького дуже цікавими свідченнями, які подавав у своїх наукових працях, опираючись на недійшовші джерела, російський дослідник XVIII століття В. Татіщев: «З усіма князями він жив у злагоді і раді, особливо дбав про порядок своєї землі і тому усім сусідам був страшний. Ніхто не смів на нього нападати тому, що воеводи його безперестанку грекам, уграм і чехам помагаючи були умілі в ратних справах і хоробрі у битві. Земля ж його була повна у всьому в достатку процвітала і множилася в людях, тому що вчені умільці і ремісники з усіх країн до нього приходили і городи населяли, котрими збагачувалася земля Галицька в усьому. По Дунаю він городи укріпив, купцями населив, тим які торгували через море в греках і ремесла налагоджували, він зі своїх маєностей допомагав. Він був щедрим, милостливим і правосудним, через те безліч іноземців йому служило. Навчений був мов, багато книг читав у церковному чині багато що виправляв і клір влаштувуючи і навчаючи, зловір'я скоріняв, а мудрості й

правдивої віри навчав і вчити спонукав. Монахів же із своїх прибутків призначав для навчання дітей» [25, с.143].

В такому контексті «Слово о полку Ігоревім» засвідчує могутність князя Ярослава Володимировича Галицького, якого називає «Осомислом»:

«Галицький Осмомисле Ярославе!

Високо сидиш на своїм золотокованім престолі

Підперши гори Угорські своїми залізними полками

Заступивши королеві шлях, затворивши Дунаю ворота

Мечучи бремена через хмари, суди рядячи до Дунаю.

Грози твої по землях течуть.

Відкриваєш ворота Києву.

Стріляєш з отчого золотого стола салтанів за землями.

Стріляй господине, Кончака, поганого кощея.

За землю Руську, за рани Ігореві, буйного Святославовича».

[15, с.61-64].

Про діяльність князя Ярослава Галицького розповідає і візантійський літописець Микита Хоніат в контексті взаємовідносин візантійського імператора Андроніка Комнина і князя Ярослава Галицького: «Він був прийнятий правителем Галичини немов рідним братом, пробув у нього досить довго і до того прив'язав його до себе, що разом з ним полював і засідав у дімі і жив в одному з ним палаці і разом обідав. Коли ж Андронік у 1183 році став імператором, він побудував розкішні палати, де були розписані сюжети його полювання в Галичині на турів-зубрів. Живопис уявляв собою кінну їзду Ярослава Осмомисла і Андроніка з собаками, крик птахів, гавкання собак, полювання на оленів, забитого списом кабана і ранення зубра» [29, с.167, с.420].

6.Галич епохи князя Ярослава Галицького (1153-1187рр.)

7.Князь Ярослав галицкий (1153-1178рр.)

Князь же Ярослав Осмомисл, наголошує літописне джерело використане істориком В.Татіщевим, наголошує:« Був же він князь мудрий і красномовний і багатий і поважаний в всіх землях і славен військами, бо де була йому обіда він сам з полками не ходив, а посилав їх з воєводами. Він бо навів лад в землі своїй...» [25, с. 143].

У 1187 році князь Ярослав Володимирович Галицький помирає і залишає, згідно заповіту, Галицьку державу, молодшому сину і спадкоємцю, князю Олегу Ярославовичу Галицькому, що означає уже новий період галицької історії, який потребує подальше дослідження.

8.Саркофаг князя Ярослава Галицького.
Івано-Франківський краєзнавчий музей.

У висновок наукового дослідження «Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153 - 1187рр.)» наголосимо, що в поступальному історичному екскурсі синхронно викладені джерела, факти які, опираючись на праці та висновки вчених, характеризують політичну діяльність князя Ярослава Володимировича Галицького, як визначого господаря, політика, дипломата, полководця та державного стратега, який все своє життя поклав на вівтар розбудови Галицької держави, яку він «однією своєю головою утримував і розбудовував» під час свого правління у 1153-1187 роках, вся подальша історична доля якої, після його смерті у 1187 році, потребує подальшого дослідження [6, с.71-87].

9.Плитка XII століття з Галича

Список використаних джерел та літератури:

1. Головка А.Б. Древняя Русь и Польша. - К., 1988.
2. Дашкевич Н. Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям. - К., 1873.
3. Зубрицкий Д. История Галицко-Русского княжества. - Львов, 1852. - Ч. II.
4. Ідзьо Віктор. Галицька держава-процеси етнотворення і становлення (III-XII ст). - Львів «Камула», 2005.
5. Ідзьо В.С. Роль боярства в Українській державі в XIII століття. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 1998. - №6.
6. Ідзьо В.С. Ярослав Осмомисл-князь Галицький. Науковий Вісник Українського Університету. - М., 2004. - Т. V.
7. История Украинской ССР. - К., 1981. - Т. I.
8. Карамзин М.Н. История государства Российского. - М., 1993. - Т. I. - II.
9. Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX-XIII вв. - К., 1985.
10. Крипякевич І.П. Галицько-Волинське князівство. - К., 1984.
11. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. Видання друге. - Львів, 1991.
12. Линниченко И. Взаимные отношения Руси и Польши до начала пол. XIV столетия. - К., 1884.
- Лонгинов А.В. Червенские города. - Варшава, 1885.
13. Насонов А.Н. «Русская земля» и образования территории Древнерусского государства. - М., «Изд - во АН СССР», 1950.
14. Никоновская летопись. Полное Собрание Русских Летописей (ПСРЛ). - М., 1968. - Т. X.
- Хлебников Н. Общество и государство в домонгольский период русской истории. - Спб., 1872.
15. Махновець Л. Про автора Слова о полку Ігоревім. - К., 1989.
16. Очерки истории СССР IX-XIII вв. - М., 1953.
17. Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко - Волынской Руси. - М., 1950.

- 18.Пашин С.С. Боярство и зависимое население Галицкой (Червоной) Руси XI-XV вв. Автореферат диссертации на соискание кандидата исторических наук. - Ленинград, 1986.
- 19.Рапов О.М. Княжеские владения на Руси в X - первой половине XIII века. - М., 1977.
- 20.Рыбаков Б.А.Киевская Русь и русские княжества XII-XIII вв. - М., 1982.
- 21.Рыбаков Б.А. Пётр Бориславич. «Поиск автора Слова о полку Игореве». - М., 1991.
- 22.Руський літопис.- К., 1989.
- 23.Соловьёв С.М. Сочинения. - М.,1988. - Т. II-III.
- 24.Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко - Волынской Руси. - М., 1955.
- 25.Татищев В.Н.История Российская. М., 1963. - Т. III.
- 26.Толочко П.П. Історичні портрети. - К., 1990.
- 27.Фроянов И.Я., Дворниченко А.Ю. Города - государства древней Руси. - Л., 1988.
- 28.Шараневич И. История Галицко-Волынской Руси. - Львов, 1863.
- 29.Хониат Никита. История: в 2 - х томах. - Спб., 1860. - Т. I.

Висновок

Наукова праця «Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег(1153-1187рр.)» вивчала становлення та розвиток господарства, політичних інститутів, державного ладу Галицької держави у час одного з наймогутніших володарів Галичини князя Ярослава Володимировича Галицького відомого в галицькому народі, за свідченнями літописів, як «Ярослав Осмомисл».

На аналізі сукупності вітчизняних та іноземних джерел проаналізована та з'ясована проблема розвитку феодальної державності в Галичині в час наймогутнішого правителя, князя Ярослава Володимировича Галицького «Осмомисла», що правив Галицькою державною з 1153 по 1187 роки.

Досліджені та використані джерела, зокрема з Російської державної бібліотеки міста Москви, наукові праці вчених дали додаткову можливість з'ясувати процеси розвитку Галицького князівства, його господарські, політичні, торгово-економічні взаємини з Київським, Волинським, Чернігівським, Ростово-Суздальським князівствами, Угорським та Польським королівствами, Візантійською імперією.

Основний акцент в монографії було сконцентровано на питаннях різноманітних аспектах політичних взаємовідносин правлячої еліти Галичини, які проходили в час правління найосвіченого володаря Галицького князівства Ярослава Володимировича Галицького, який підніс його господарську, політичну та торгово-економічну могутність до зразку квітучої державності у Центрально-Східній Європі.

Отже, в науковій праці «Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег(1153-1187рр.)» на великому фактологічному джерельному матеріалі, сукупності проаналізованих джерел та висновках вчених відтворено господарське, політичне, адміністративне та релігійне улаштування Галицького князівства в час правління князя Ярослава Володимировича Галицького.

Наукове видання

Віктор Ідзьо
Ярослав, князь Галицький:
господар, політик, дипломат, полководець,
державний стратег (1153 - 1187рр.)

Видання II, 2015р.

На обкладинці:

- 1.Потрет князя Ярослава Галицького з Історико-краєзнавчого музею в селі Крилос.
- 2.В.Петрик.Реконструкція Галицького кафедрального собору XII століття.

*Подано до друку 01.04.15 р. Підписано до друку 14.04.15 р.
Формат видання 60/ 84 1/16. Папір офсетний. Умовн.друк.арк.10,25
Зам.55. Тираж 300 шт.*

Видавництво «СІМІК»
76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цьоклера, 9а
тел. (0342) 78-91-26, 78-91-29
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи серія ІФ №11 від 27.03.2001 року.

Віддруковано в друкарні видавництва ПП «СІМІК»
76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цьоклера, 9а, тел. (0342) 78-91-29

Віктор Ідзьо

**Ярослав, князь Галицький:
господар, політик, дипломат,
полководець, державний стратег
(1153 - 1187рр.)**

